

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Dovilės Matulevičiūtės
V kurso, komercinės teisės
studijų šakos studentės

Magistro darbas

**Teisės į informaciją, sudarančią verslo paslaptį, įgyvendinimas:
intelektinės ir konkurencinės teisės aspektai**

Vadovas: lekt. dr. Kristina Janušauskaitė

Recenzentas: asist. dr. Arūnas Želvys

Vilnius 2011

Turinys:

Ižanga	2
1. KOMERCINIŲ PASLAPČIŲ KILMĖ	6
2. KOMERCINĖS PASLAPTIES SAMPRATA	8
2.1. Komercinės paslapties sąvoka	8
2.2. Komercinės paslapties nustatymo kriterijai	10
2.2.1. Informacija	12
2.2.2. Informacijos slaptumas	15
2.2.3. Komercinė vertė	19
2.2.4. Informacijos savininkų pastangos išlaikyti informacijos slaptumą	20
3. KOMERCINĖS PASLAPTYS KAIP INTELEKTINĖS NUOSAVYBĖS OBJEKTAI	23
4. ESMINIŲ IŠTEKLIŲ DOKTRINA, MICROSOFT BYLA IR KOMERCINIŲ PASLAPČIŲ SAMPRATA	31
4.1. Esminių išteklių doktrina: samprata, pagrindiniai aspektai	31
4.2. Esminių išteklių doktrina ir intelektinės nuosavybės objektai	34
4.3. Europos Komisijos ir Pirmos instancijos teismo pozicija Microsoft byloje	37
4.4. Sąsajų kaip kompiuterių programų elementų apsauga	42
4.5. Atsisakymo suteikti su suderinamumu susijusią informaciją vertinimas	43
4.6. Esminių išteklių doktrinos taikymas komercinėms paslaptims	46
Išvados	50
Literatūros sąrašas	52
Santrauka	60
Summary	61

Ižanga

Temos aktualumas. Sparčiai besivystant naujoms technologijoms, globalėjant verslo santykiams ir vykstant darbuotojų judėjimui, komercinės (verslo) paslaptys darosi vis reikšmingesnės šiuolaikiniame pasaulyje. Todėl palaipsniui jos tampa viena iš vertingiausių įmonės turto dalių. Be to, esant didelei konkurencijai, klientams reikalaujant vis naujesnių ir tobulesnių gaminių, neišvengiamai tam tikra informacijos dalis yra saugoma paslapyje. Taip verslas įgyja svarbų konkurencinį pranašumą rinkoje. Verslo santykiuose apsieikiama įvairaus pobūdžio informacija, kuri įmonei turi nevienodą vertę ir kurios praradimas tam tikrais atvejais gali sukelti didelius materialinius nuostolius. Komercinės paslaptys yra ne tik viena iš vertingiausių, bet ir jautriausių įmonės turto dalių. Dėl to dažnai kalbama apie paslapčių vagystes, konkurentų šnipinėjimą, informacijos nutekėjimą ir jos neteisėtą gavimą. Verslo paslapčių atskleidimas gali turėti didelių ekonominių ir finansinių padarinių ūkio subjektui ir įtakoti investicijų praradimą. Nepaisant rizikos netekti paslapyje saugomos informacijos, ūkio subjektas priimdamas tokį sprendimą atsižvelgia į galimybę suteikti apsaugą įvairaus turinio ir pobūdžio informacijai be registracijos procedūros bei kitų laiką atimančių formalumų įvykdymo.

Daugelio pasaulio valstybių nacionaliniai teisės aktai bei tarptautinės sutartys įtvirtina vienokią ar kitokią apsaugos režimą, taikomą komercinėms paslaptims. Vis dėlto komercinių paslapčių reguliavimas išlieka nevienodas nacionaliniu, Europos Sąjungos ir tarptautiniu lygmeniu. Lietuva, būdama Sutarties dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (toliau TRIPS sutartis) nare, įgyvendina valstybėms narėms kylančią pareigą suteikti neatskleistai informacijai apsaugą. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.116 str. yra nurodyta, kad komercinės (gamybinės) paslaptys yra civilinės teisės objektai. Europos Sąjungoje nėra teisės aktų, skirtų užtikrinti vienodą komercinių paslapčių apsaugą visoje Sąjungoje. Tačiau Europos Sąjungoje, kaip analizuojama šiame darbe, reguliavimas bei teisės į komercines paslaptis įgyvendinimas yra sudėtingas dėl konkurencijos teisės normų taikymo. Dėl šio santykio ūkio subjektai yra paliekami nežinioje, nes teismų, tiek nacionalinių, tiek Europos Sąjungos Teisingumo Teismo, praktikoje nėra apibrėžta kaip turėtų būti derinama komercinių paslapčių apsauga su sąžiningos konkurencijos užtikrinimu rinkose.

Darbo tikslas. Pagrindiniai šio darbo tikslai, atsižvelgiant į darbo temos formuluotę, yra: 1) identifikuoti ir išanalizuoti problemas, kylančias tam tikrą informaciją priskiriant prie

komercinių paslapčių; 2) atskleisti komercinių paslapčių santykį su intelektinės nuosavybės objektais bei 3) išanalizuoti ir įvertinti esminių išteklių doktrinos taikymą komercinėms paslaptims taip užkertant kelią piktnaudžiauti dominuojančia ūkio subjektų padėtimi.

Tyrimo objektas. Pirmoji darbo dalis skiriama komercinių paslapčių sampratai ir komercinių paslapčių nustatymo kriterijams. Šioje dalyje yra išdėstyti principiniai kriterijai informacijai, kuriais grindžiamas komercinių paslapčių apsaugos atsiradimas. Šie kriterijai paprastai būna numatyti nacionalinės teisės aktuose arba tarptautinėse sutartyse ir jų taikymas dėl skirtingų teisės tradicijų gali skirtis. Komercinių paslapčių sampratos ir kriterijų analizei bus pasitelkta Lietuvos teismų praktika, teisės doktrina ir tarptautinių sutarčių aiškinimas. Toks tyrimo objektas pasirinktas todėl, kad yra svarbu nurodyti, kokią informaciją galima saugoti kaip komercinę paslaptį ir kokios informacijos laikymas paslapyje neprieštarau kitų teisės šakų nustatytoms imperatyvioms normoms.

Antra šiame darbe nagrinėjama problema yra komercinių paslapčių ir intelektinės nuosavybės objektų santykis. Šioje dalyje nagrinėjami skirtingi požiūriai į komercines paslaptis kaip į intelektinės nuosavybės objektą. Atliekant analizę ir vertinant komercinių paslapčių santykį su intelektinės nuosavybės objektais, remiamasi tarptautinėmis sutartimis ir komercinių paslapčių reglamentavimu bendrojoje teisės sistemoje. Tyrimui pasirenkama Jungtinės Amerikos Valstijos (toliau JAV) ir Anglija, nes komercinių paslapčių kilmė siejama su šiomis valstybėmis ir jose komercinių paslapčių apsaugos samprata šiek tiek skiriasi nuo kontinentinės teisės sistemos.

Trečioji problema kyla dėl neaiškaus ir neapibrėžto komercinių paslapčių santykio su konkurencijos teise ir esminių išteklių doktrina. Šiame darbe nagrinėjama Europos Komisijos ir Europos Bendrijų Pirmos instancijos teismo pozicija *Microsoft* byloje dėl esminių išteklių doktrinos taikymo su suderinamumu susijusiai informacijai. Darbe nebus gilinamasi į *Microsoft* bylos aspektus dėl Windows Media Player susietų pardavimų, nes šis piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi būdas nėra tiesiogiai susijęs su teisės į komercines paslaptis įgyvendinimu.

Į šio darbo nagrinėjimo objektą nepatenka nesąžiningos konkurencijos veiksnių ir slaptos informacijos naudojimo vykdant darbinės funkcijas analizė. Darbo santykiai turėtų būti laikomi darbo teisės aspektu, o iš temos formuluotės matyti, kad tokia analizė nepadėtų atskleisti tyrimo problematikos. Tyrime darbo teisės aspektai bus naudojama epizodiškai, kiek reikalinga tinkamai išnagrinėti komercinių paslapčių sampratą. Taip pat darbe nebus

nagrinėjamas konfidencialios informacijos santykis su komercinėmis paslaptimis bei atsakomybės, kylančios už padarytus pažeidimus, ribos.

Darbo originalumas. Lietuvos teisės doktrinoje komercinėms paslaptims pradedama skirti vis didesnis dėmesys. Tačiau pastebėtina, kad tai yra pakankamai nauja teisės sritis, kuri aptariama labiau epizodiškai, nesigilinant į kylančias tiek teorines, tiek praktines problemas. Kaip matyti iš Lietuvos teismų praktikos, neteisėtas komercinių paslapčių valdymas dažniausiai pasireiškia per nesąžiningos konkurencijos veiksmus arba darbo drausmės pažeidimus. Šis magistro darbas yra originalus, nes yra gilinamasi į komercinių paslapčių nustatymo kriterijų problematiką, jų santykį su intelektinės nuosavybės objektais ir svarbiausia į esminių išteklių doktrinos taikymą paslapyje saugomai informacijai. Pažymėtina, kad komercinių paslapčių santykis su intelektinės nuosavybės objektais ir konkurencijos teise iki šiol Lietuvoje nėra plačiai nagrinėtas teisės doktrinoje ir teismų praktikoje.

Tyrimo metodai. Komercinių paslapčių apsaugos atsiradimas tiriamas remiantis istoriniu lyginamuoju metodu. Šis metodas yra naudojamas siekiant suvokti komercinių paslapčių sampratos kilmę ir pasirinkti valstybes, kuriose joms taikoma apsauga yra labiausiai išvystyta. Pateikiant medžiagą buvo naudotas ir lyginamosios analizės metodas, jo pagalba sugretinant Lietuvoje susiformavusią komercinių paslapčių sampratą su samprata įtvirtinta kitų užsienio valstybių teisėje. Taip pat šis metodas yra svarbus siekiant nustatyti panašumus ir skirtumus lyginant teismų poziciją komercinių paslapčių atžvilgiu ir tarptautinių sutarčių aiškinimą, teisės doktriną. Darbe lyginama skirtingos jurisdikcijos, nevienodos pozicijos ir požiūriai, taip atsakant į klausimą, ar komercinės paslaptys gali būti vienareikšmiškai laikomos intelektinės nuosavybės objektu. Šis metodas yra svarbus vertinant skirtingas nuomones dėl esminių išteklių doktrinos taikymo intelektinės nuosavybės objektams ir komercinėms paslaptims. Neišvengiamai darbe naudojamas sisteminės analizės metodas. Jo pagalba nagrinėjamos skirtingos teisės aktų nuostatos ir tarptautinės sutartys, jų tarpusavio suderinamumas. Sisteminės analizės metodas skatina platesnį požiūrį į konkurencijos teisės normų taikymą komercinėms paslaptims. Probleminis esminių išteklių doktrinos taikymas slaptai informacijai turi būti sistemiškai nagrinėjimas vertinant susiklosčiusią teismų praktiką, teisės doktriną ir specifinius komercinių paslapčių bruožus.

Tyrimo šaltiniai. Šiame magistro darbe išdėstytiems teiginiams pagrįsti naudojama Lietuvos teisės mokslininkų, kaip kontinentinės teisės sistemos atstovų, ir bendrosios teisės tradicijos mokslininkų darbai. Bendrosios teisės tradicijoje vyraujanti komercinių paslapčių

Samprata vis labiau įtakoja kontinentinėje teisės sistemoje besiformuojančią sampratą. Iš teisės aktų ypač svarbią reikšmę turėjo LR civilinis kodeksas ir įstatymai, bei Lietuvos teismų suformuota praktika, susijusi su verslo paslaptimis, Paryžiaus konvencija dėl pramoninės nuosavybės saugojimo ir TRIPS sutartis. Iš tarptautinių sutarčių kildinama komercinių paslapčių apsauga tarp valstybių, šių sutarčių narių. Verslo paslaptys Europos Sąjungoje yra reguliuojamos nacionaliniais teisės aktais, todėl direktyvomis, reglamentais, gairėmis ir kitais dokumentais yra remiamasi nagrinėjant komercinių paslapčių santykį su konkurencijos teise. Tačiau analizėje remiamasi ne vien tik Europos Sąjungos teisės aktais, bet Europos Teisingumo priimtais sprendimais, ypač Pirmos instancijos teismo sprendimu *Microsoft* byloje.

1. KOMERCINIŲ PASLAPČIŲ KILMĖ

Tinkamai suvokti komercinių paslapčių sampratų įvairovę būtina trumpai aptarti komercinių paslapčių istorines ištakas ir jų susiformavimo prielaidas.

Istoriškai komercinės paslaptys yra seniausia intelektinės nuosavybės teisių apsaugos forma. Dar Senovės Romoje įstatymai, susiję su komercinėmis paslaptimis, numatė atsakomybę asmeniui, kuris įtikino kito šeimininko darbininką (vergą) atskleisti su šio šeimininko verslu susijusias paslaptis¹. Viduramžiais verslo paslapčių apsauga buvo rūpinamasi gildijose, kuriose jų apsauga tapo itin svarbi nuo asmenų, kurie naudodavo informaciją be leidimo². Gerokai vėliau pramoninės nuosavybės, įskaitant prekybos paslaptis, apsauga susirūpinta moderniosios istorijos, t.y. naujųjų laikų istorijos, etape – Anglijos ir Prancūzijos industrinių revoliucijų metu.³ Įdomi aplinkybė, kad Amerikos pramonės šnipai jau 1780 – 1790 metais Anglijoje mėgino įtikinti ten dirbančius kvalifikuotus darbininkus emigruoti arba kaip nors kitaip perduoti jų turimas žinias⁴. Vis dėlto šiuolaikinė komercinių paslapčių apsaugos teisė išsivystė XIX amžiuje, Anglijoje⁵, kaip technologinės pažangos vystymosi ir augančio darbuotojų judrumo rezultatas. Viena pirmųjų ir žymiausių bylų JAV ir pasaulyje yra 1868 m. Masačusetso teismo išnagrinėta byla *Peabody v Norfolk*⁶. Šioje byloje slaptas gamybos procesas buvo priskirtas įmonės nuosavybei, kuris tokiu būdu saugomas nuo neteisėto šio proceso pasisavinimo. Dėl tokio gamybos proceso pobūdžio darbuotojas įgyja pareigą saugoti šią komercinę paslaptį ir pasibaigus darbo sutarčiai. Šiame sprendime taip pat buvo konstatuota, kad komercinė paslaptis gali būti atskleista slapta kitiems asmenims, kurie nori ir jiems ja yra būtina naudotis. Taip pat savininkas turi teisę uždrausti informacijos gavėjui naudoti neteisėtai gautą verslo paslaptį.

Europoje komercinių paslapčių apsauga pradėta taikyti Anglijoje XIX amžiuje, tačiau ji buvo įgyvendinama ne teisės aktų pagrindu, bet vadovaujantis suformuluota doktrina teismų

¹ JORDA, K.; RINES, D.; GERMESHAUSEN, K. *Trade Secrets and Trade Secret Licensing*. In *ipHandbook of Best Practices* [interaktyvus]. 2007 [žiūrėta 2010–10–19]. Prieiga per internetą: <<http://www.iphandbook.org/>>.

² MERGES, R.P., MENELL, P. S., LEMLEY, M.A. *Intellectual Property in the New Technological Age*. 2nd ed. USA: Aspen Publishers Inc., 2000, p. 32.

³ MATKEVIČIUS, A. *Bendrovės komercinių paslapčių apsauga*. Daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, Vilnius, 2008, p. 27.

⁴ PESKIN, L. A. *Trade Secrets: Intellectual Piracy and the Origins of American Industrial Power*. In *The Journal of American History* [interaktyvus]. 2005 92 (1), [žiūrėta 2011–02–15]. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com/>>.

⁵ Pavyzdžiui, *Newberry v. James*, 35 Eng. Rep. 1011, 1013 (1817); *Vickey v. Welch*, 36 Mass. 523, 527 (1837);

⁶ JAV teismų byla *Peabody v. Norfolk*, 98 Mass 452. [žiūrėta 2010–10–20]. Prieiga per internetą: <http://www.courts.state.ny.us/reporter/archives/tabor_hoffman.htm>.

praktikoje⁷. Anglijoje komercinių paslapčių samprata buvo išsamiau suformuota 1851 m. byloje *Morison v. Moat*. Morison turėjo pagal slaptą formulę gaminamą universalų vaistą, dėl kurio su partneriu sudarė susitarimą neatskleisti šios paslapties. Teismas nurodė, kad šiuo atveju buvo pažeista sutartimi nustatyta konfidencialumo pareiga⁸. Vėliau sekė kitos bylos plėtojusios doktriną, susijusią su komercinių paslapčių apsauga.

Platesniu mastu Europoje komercinių paslapčių samprata pradėta vystyti XX amžiuje. Dar 1883 m. Paryžiaus konvencijos dėl pramoninės nuosavybės saugojimo⁹ 10^{bis} str. įtvirtino, kad „nesąžininga konkurencija laikomas bet koks konkurencijos veiksmas, prieštaraujantis sąžiningiems pramonės ir prekybos reikalų vedimo papročiams“. O „Sąjungos šalys privalo garantuoti šalių – Sąjungos narių piliečiams efektyvią apsaugą nuo nesąžiningos konkurencijos“. Su laiku buvo pripažinta, kad komercinės paslaptys patenka į šio straipsnio apsaugos sritį ir tai sudarė prielaidas komercinių paslapčių apsaugos režimo atsiradimui Europoje. Tokia komercinių paslapčių apsaugos istorinė raida nulėmė, kad Europoje, kontinentinėje teisės sistemoje, komercinių paslapčių apsauga pirmiausia suprantama ir užtikrinama kaip apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos. Didelis dėmesys komercinių paslapčių apsaugai yra skiriamas JAV. 1970 m. JAV buvo priimtas Vieningas komercinių paslapčių aktas. Komercinės paslaptys JAV laikomos intelektinės nuosavybės viena iš kategorijų, kuri atitinkamai saugoma.

Akivaizdu, kad komercinių paslapčių apsaugos ypatybės yra sietinos su valstybės, regiono ar tam tikro teritorinio vieneto pramoniniu ir ekonominiu vystymusi bei raida. Todėl suprantama, kodėl JAV ir Europoje vyraujantis komercinių paslapčių apsaugos suvokimas yra skirtingas, nors pati samprata ir komercinių paslapčių nustatymo kriterijai yra panašūs. Kitaip tariant, egzistuoja objektyvus poreikis saugoti tam tikrą informaciją kaip komercinės paslaptis, tačiau pats požiūris dėl komercinių paslapčių sampratos, apsaugos modelio pasirinkimo ir įtvirtinimo priklauso nuo teisės tradicijų ir kitų objektyvių aplinkybių.

⁷ Pirmosios bylos Anglijoje *Newberry v. James* (1817 m.), *Yovatt v. Winyard* (1820 m.).

⁸ JAGER, M. V. The Historical Development of Trade Secret Concepts. In Trade Secret Law [interaktyvus]. [Žiūrėta 2010–10–20]. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>>, §2.2.

⁹ 1883 m. Paryžiaus konvencija dėl pramoninės nuosavybės saugojimo. Valstybės žinios, 1996, Nr. 75–1796.

2. KOMERCINĖS PASLAPTIES SAMPRATA

2.1. Komercinės paslapties sąvoka

Sąvokų nevienodumo problematika išryškėja norminiuose teisės aktuose, teisinėje literatūroje ir teismų praktikoje, vartojant skirtingus terminus, susijusius su informacija, sudarančia verslo arba, kitaip tariant, komercinę paslaptį. Skirtingų valstybių įstatymai naudoja skirtingus terminus, tokius kaip *komercinė paslaptis*, *verslo paslaptis*, *konfidenciali informacija* ir panašiai, tačiau nepaisant šios terminų įvairovės dažniausiai apsauga suteikiama ne specialiaisiais intelektinės nuosavybės teisės įstatymais, bet pagal civilinę teisę¹⁰.

LR civiliniame kodekso¹¹ 1.116 str. reglamentuoja komercinių (gamybinių) paslapčių apsaugą. Šiame straipsnyje yra išskirti keliama reikalavimai ir požymiai informacijai, kuri sudaro komercinę (gamybinę) paslaptį. Kiti teisės aktai taip pat naudoja terminą *komercinė paslaptis*. Pavyzdžiui, LR darbo kodekse šiurkščiu darbo pereinimo pažeidimu yra laikoma komercinių ar technologinių paslapčių atskleidimas ar jų pranešimas konkuruojančiai įmonei¹². LR bankų įstatymas¹³ nurodo, kas yra laikoma banko paslaptimi – tai informacija apie banko klientus, klientų komercinės (gamybinės) ar profesinės paslaptys. LR akcinių bendrovių įstatyme¹⁴ nustatyta, kad stebėtojų tarybos ir valdybos nariai privalo saugoti bendrovės komercines (gamybines) paslaptis, konfidencialią informaciją, kurias jie sužinojo būdami stebėtojų tarybos nariais. Darytina išvada, kad Lietuvos Respublikos teisės aktuose vartojami šie terminai: *komercinės (gamybinės) paslaptys*, *komercinės ar technologinės paslaptys*, *komercinės bendrovės paslaptys*, *profesinės paslaptys*. Dar daugiau paminėta Europos Sąjungos oficialieji dokumentai ir teismų sprendimai, kuriuose pasitaiko

¹⁰ GERVAIS, D. *The TRIPS Agreement: Drafting History and Analysis*. 2nd ed. London: Sweet & Maxwell, 2003, p. 274.

¹¹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2000, Nr. 74–2262.

¹² Lietuvos Respublikos darbo kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2002, Nr. 64–2569.

¹³ Lietuvos Respublikos bankų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2004, Nr. 54–1832, 55 str. 1 d.

¹⁴ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas. Valstybės žinios, 2000, Nr. 64 – 1914. Nauja įstatymo redakcija nuo 2004 n. sausio 1 d. (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2003, Nr. 123–5574, 32 str. 4 d. ir 34 str. 11 d.

terminas *verslo paslaptis (business secrets)*¹⁵. Tuo tarpu doktrinoje anglų kalba tiek Didžiosios Britanijos, tiek JAV mokslininkų darbuose vartojamas terminas prekybos paslaptis (angl. – *trade secret*).

Toks sąvokų neatitikimas verčia svarstyti, ar termino *komercinė paslaptis* naudojimas skirtinguose kontekstuose atitinka tą pačią komercinės paslapties sampratą. Siekiant išvengti painiavos ir tinkamai suprasti terminų įvairovę skirtinguose teisės aktuose, reglamentuojančiuose skirtingus teisinius santykius, ir teisės doktrinoje reikėtų atsižvelgti ne vien tik į pirminius teisės šaltinius, ir ir į antrinius teisės šaltinius, tokius kaip teismų praktika.

Teismų praktikoje komercinė paslaptis yra suvokiama plačiai. Sprendžiant su darbo santykiais ir banko paslaptimi susijusias bylas, teismai vadovaujasi LR civilinio kodekso 1.116 str. pateikta komercinių (gamybinių) paslapčių sąvoka. Todėl sutikčiau su teiginiu, kad „<...> sąvoka „komercinės paslaptys“ yra universali, plataus turinio ir turėtų būti suvokiama tapačiai ir nepriklausomai nuo teisės šakos reguliuojamų santykių ar jų specifikos“¹⁶. Nurodant, kokia tai paslaptis, *gamybinė arba technologinė*, yra sukonkretinama pačios informacijos, sudarančios komercinės paslapties turinį, pobūdis ir objektas, su kuriuo ji yra susijusi. Ši informacija, nepaisant, kad konkretinama jos rūšis, yra saugoma pagal teisinę apsaugą taikomą komercinėms paslaptims.

Vis dėlto, į komercinių paslapčių sampratą nepatenka profesinės paslaptys. Turėtų būti skiriamos dvi skirtingos konfidencialios informacijos rūšys: iš vienos pusės – profesinės paslaptys, iš kitos – komercinės paslaptys¹⁷. Europos Bendrijų Pirmos instancijos teismas sprendime bankas *Austria Creditanstalt AG v. Komisija*¹⁸ teigia, kad komercinės paslaptys naudojasi absoliučia apsauga, palyginus su kitokio pobūdžio informacija, kuri saugoma kaip profesinė paslaptis. Šiuo atveju teismui buvo svarbu atskirti komercines paslaptis nuo profesinių dėl nevienodos galimybės jas atskleisti teismo procese dėl konkurencijos teisės normų pažeidimo. Dažnai teismo procese susiduriama su komercinėmis ir profesinėmis

¹⁵ Kaip pavyzdys termino *verslo paslaptis* naudojimo galėtų būti pateikiama Europos Teisingumo Teismo 2006 m. birželio 21 d. sprendimas byloje T-47/02, *Manfred Danzer and Hannelore Danzer v. Council of the European Union* (2006), ECR II-01779 ir 1989 m. kovo 3 d. Komisijos sprendimas 89/196/EEB nustatantis išsamias profesinę ar verslo paslaptį sudarančių dokumentų išslaptinimo taisykles, OL, L 73, p. 52.

¹⁶ MATKEVIČIUS, A. *Bendrovės komercinių paslapčių apsauga*. Daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, Vilnius, 2008, p. 20.

¹⁷ BENJAMIN, V. O. The Application of EC Competition Law and the European Convention on Human Rights. In *Competition Law Review* [interaktyvus]. 2006, nr. 27(12) [žiūrėta 2010-11-20], p. 693-699. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>>.

¹⁸ Europos Bendrijų Pirmos instancijos teismo 2006 m. gegužės 30 d. sprendimas byloje T-198/03, *Bankas Austria Creditanstalt v. Komisija* (2006), ECR II-01429.

paslaptimis. Dažniausiai pastarąsias leidžiama atskleisti su konkurencijos teise susijusiose bylose, jei viešas intereso tenkinimas yra naudingesnis negu žalos padarymas šaliai, saugančiai profesinę paslaptį.

Taigi matyti, kad terminai, susiję su verslo, komercinėmis paslaptimis, yra skirtingi. Komercinės gamybinės ar technologinės paslaptys nurodo informacijos pobūdį, kuri sudaro komercinę paslaptį. Tačiau nederėtų komercinių ir profesinių paslapčių vartoti kaip sinonimų, nepaisant to, kad LR civiliniame kodekse šie terminai yra įtvirtinti 1.116 str. Šiame darbe bus naudojamas terminas *komercinė paslaptis*, siekiant išvengti painiavos ir laikant, kad šis terminas apima įvairaus pobūdžio ir turinio paslaptis, susijusias su verslu. Toks terminas yra naudojamas Lietuvos teisės aktuose ir teisės mokslininkų darbuose.

2.2. Komercinės paslapties nustatymo kriterijai

Subjektui, įgyvendinant teisę į informaciją, sudarančią komercinę paslaptį, pirmiausia yra svarbu apibrėžti, kokia informacija yra laikoma komercine paslaptimi. Pastebėtina, kad nėra universalus ir visuotinai priimto komercinės paslapties sąvokos apibrėžimo. Priklausomai nuo valstybės išsivystymo lygio neretai pasitaiko, kad valstybė komercinių paslapčių apsaugą reglamentuoja bendrai su kitais pramoninės nuosavybės arba civilinės teisės objektais. Tik nedaugelis valstybių turi atskirus teisės aktus, reglamentuojančius jų apsaugą¹⁹. Dažniausiai teisės aktuose yra įtvirtinama ne konkretus komercinės paslapties apibrėžimas, o nurodomi kriterijai, kuriais vadovaujantis atitinkamo turinio informacija yra pripažįstama komercine paslaptimi. Atsižvelgiant į šį ypatumą ir siekiant tinkamai atskleisti problemine komercinės paslapties sampratą, darbe bus remiamasi Lietuvos, JAV ir tarptautinės teisės pateikiamais komercinės paslapties apibrėžimais ir pateikiama kriterijų vertinimo praktika.

Lietuvoje komercinė paslaptis yra apibrėžta LR civilinio kodekso 1.116 str. Jame nurodyta, kad „informacija laikoma komercine (gamybine) paslaptimi, jeigu turi tikrą ar potencialią komercinę (gamybinę) vertę dėl to, kad jos nežino tretieji asmenys ir ji negali būti laisvai prieinama dėl šios informacijos savininko ar kito asmens <...> protingų pastangų

¹⁹ Komercinių paslapčių apsaugą JAV reglamentuoja Vieningas komercinių paslapčių aktas (angl. *Uniform Trade Secrets Act*); Prancūzijoje tai reglamentuoja Intelektinės nuosavybės kodeksas (pranc. *Code de la Propriété Intellectuelle*) ir Prekybos kodeksas (pranc. *Code de Commerce*), Vokietijoje – (vok. *Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb – UWG*). Komercinės paslaptys atskirai taip pat reglamentuojamos Italijoje, Ispanijoje, Portugalijoje, Švedijoje, Danijoje, Rusijoje ir kitose valstybėse.

išsaugoti jos slaptumą”. Šis LR civiliniame kodekse įtvirtintas apibrėžimas iš esmės atitinka TRIPS sutarties²⁰ 39 str. 2 d. pateikiamą komercinės paslapties sampratą. Pagal TRIPS sutartį valstybės narės turi pareigą saugoti komercines paslaptis, taip užtikrinant efektyvią apsaugą nuo nesąžiningos konkurencijos kaip numatyta Paryžiaus konvencijos 10^{bis} str. Pastebimas sąvokų neatitikimas tarp vertimo iš anglų kalbos į lietuvių. Angliškafe oficialiame TRIPS sutarties teksto variante yra naudojamas terminas *neatskleistos informacijos apsauga* (angl. – *protection of undisclosed information*), tačiau vertime į lietuvių kalbą vartojamas kitas terminas – *komercinių paslapčių apsauga*. Vargu, ar sąvokas *neatskleista informacija* ir *komercinė paslaptis* galima tapatinti, nes toks tapatinimas gali sukelti problemas identifikuojant komercines paslaptis ir kaip neatskleista informacija turėtų būti suprantama šios sutarties valstybėse narėse. JAV teisininkai ir mokslininkai versdami terminą *neatskleista informacija* yra linkę naudoti terminą komercinė paslaptis. Tuo tarpu Anglijos teismai neatskleistą informaciją sutapatina su konfidencialia informacija ir šiuo atveju komercinės paslaptys Anglijos teisinėje sistemoje yra saugomos nuo konfidencialumo pareigos pažeidimo²¹.

Galima daryti išvadą, kad verčiant TRIPS sutarties 39 str. terminų pasirinkimas priklauso nuo toje valstybėje galiojančios komercinių paslapčių apsaugos sampratos: saugoma kaip nuosavybė, kaip konfidenciali informacija ar taikoma apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos. Be to, galima ir kita nuomonė, kad terminas neatskleista informacija buvo pasirinkta siekiant išvengti nuorodos į bet kurią teisės tradiciją²². Tačiau vis tiek nepavyko išvengti painiavos, nes saugoma neatskleista informacija gali būti atskleista pasirinktinai ir laikantis griežtų sąlygų, nepaisant to, kad saugoma tik neatskleista informacija.

Europos Sąjungos mastu komercinės paslaptys reglamentuojamos fragmentiškai ir labai siaurai konkurencinės teisės srityje. Vienas iš aiškesnių komercinės paslapties apibrėžimų

²⁰ 1994 m. Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartis. 1C Priedas: Sutartis dėl intelektualinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba. Valstybės žinios, 2001, Nr. 46–1620.

²¹ HULL, J. *Trade Secret Licencing: the Art of the Possible*. In Journal of Intellectual Property Law & Practice [interaktyvus]. 2009, nr. 4 [žiūrėta 2010–10–30]. Prieiga per internetą: <<http://www.oxfordjournals.org>>.

²² GERVAIS, D. *The TRIPS Agreement: Drafting History and Analysis*. 2nd ed. London: Sweet & Maxwell, 2003, p. 274.

pateikiamas reglamente dėl Sutarties 81 straipsnio 3 dalies taikymo technologijų perdavimo susitarimų kategorijoms²³.

Trumpai apžvelgus įtvirtintą komercinių paslapčių sąvoką nacionaliniu, tarptautiniu ir regioniniu lygmeniu, matyti dėsningai pasikartojanti komercinių paslapčių požymių visuma. Šie požymiai yra laikomi kriterijais, pagal kuriuos nustatoma, kad tam tikro pobūdžio informacija sudaro komercinę paslaptį. Šie kriterijai yra formuojami ne tik teisės aktų, tačiau prie jų taikymo ir turinio aiškinimo prisideda ir teismų praktika.

Visi aptarti teisės šaltiniai nurodo šiuos informacijai, sudarančiai komercinę paslaptį, keliamus kriterijus:

1. tai turi būti informacija;
2. informacija privalo būti slapta;
3. ji turi turėti tikrą ar potencialią komercinę vertę dėl to, kad jos nežino tretieji asmenys;
4. informacijos savininkai deda protingas pastangas informaciją išlaikyti paslapyje.

2.2.1. Informacija

Komercinė paslaptimi yra laikoma informacija. Šis kriterijus svarbus, nes informacija, sudaranti komercinę paslaptį, neturėtų būti bendros ir visų turimos žinios arba įgūdžiai. Teisės aktai dažnai nurodo informacijos, kuri sudaro komercinę paslaptį, pobūdį ar rūšį: gamybinė, mokslinė informacija, *know-how*, bet retai – baigtinį ir tikslų jos sąrašą.

Teismų praktikoje ir teisės doktrinoje galima aptikti pavyzdinį tokios informacijos sąrašą arba kokia informacija konkrečiu atveju sudaro komercinę paslaptį. JAV yra viena iš

²³ 2004 m. balandžio 7 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 772/2004 dėl Sutarties 81 straipsnio 3 dalies taikymo technologijų perdavimo susitarimų kategorijoms, OL L 123, p.11–17. Šiame reglamente nurodoma, kad „gamybinė, prekybinė ar mokslinė patirtis (know-how)“ – tai paketas nepatentuotos praktinės informacijos, gautos patirtimi ir bandymais, kuri yra:

- i) paslaptis, t. y. nėra visuotinai žinoma arba lengvai prieinama;
- ii) svarbi, t. y. svarbi ir naudinga sutarties produktams gaminti;
- iii) apibrėžta, t. y. pakankamai išsamiai aprašyta, kad galima būtų patikrinti, ar ji atitinka slaptumo ir svarbumo kriterijus.“

nedaugelio valstybių pateikiančių informacijos, kuri sudaro paslaptį, sąrašą²⁴. Kadangi neišmanoma tiksliai apibrėžti visos informacijos, galinčios būti komercine paslaptimi, teismai tokią informaciją turėtų vertinti priklausomai nuo konkrečios situacijos, vadovaujantis aptariamais kriterijais.

Vadovaujantis teisine literatūra ir teismų praktika, galima išskirti informaciją, kuri gali būti laikoma komercine paslaptimi:

- gamybos procesai ir metodai;
- įrengimų dizainas ir specialios techninės savybės;
- medžiagų ingredientai;
- mokslinės teoremos;
- įvairių procesų veikimo principai;
- cheminės formulės;
- kompiuterinė įranga;
- klientų sąrašai;
- rinkodaros planai;
- nepatentuoti išradimai;
- darbo kryptys, planai
- ir daugybė kitos informacijos.

Lietuvos teismai yra pripažinę, kad informacija apie įmonės klientą, partnerius ir bendradarbiavimo su jais sąlygos, darbo organizavimas, planuojamos pajamos ir išlaidos²⁵, rinkos strategija, klientų sąrašai²⁶, informacija, susijusi su bendrovės ūkine – finansine veikla, taip pat su dalykine informacija, prekių asortimentas, savikaina, konstrukcija²⁷, banko paslaptis²⁸ gali būti įmonėje laikoma komercine ar gamybine paslaptimi. Byloje *G. Z. v. AB*

²⁴ Nuoroda į JAV Vieningą komercinių paslaptių aktą (*Uniform Trade Secrets Act*). Jame nurodoma, kad komercinę paslaptį sudaro informacija, kuri yra formulė, pavyzdys (modelis), kompiliacija, programinė įranga, metodas, technika, arba procesas atitinkantis tokiam procesui keliamu reikalavimus, kurie: 1) įgyja savarankišką ekonominę vertę, esamą ar potencialią, dėl to, kad nėra žinomi ir nėra lengvai nustatomi asmenų, kurie gali iš to gauti kokią nors naudą, ir kurie 2) yra saugomi protingomis pastangomis paslapyje.

²⁵ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. rugsėjo 28 d. sprendimas civilinėje byloje *S.K. v. UAB „Re Vera”*, Nr. 2A-748-302/2010.

²⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje *L.D. v. UAB (duomenys neskelbtini)*, Nr. 3K-3-592/2008, kat. 15.1, 15.3.2., 15.4.

²⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Baldu rojus“ v. G. O.*, Nr. 2A-166/2006.

²⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. rugsėjo 20 d. nutartis civilinėje byloje *G. Z. v. AB „Parex bankas”*, Nr. 3K-3-499/2006, kat. 15.3.2; 22.8.

„*Parex bankas*”²⁹ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad komercine paslaptimi gali būti laikoma plataus turinio informacija, kurios neprivaloma viešai skelbti, nėra žinoma tretiesiems asmenims ir jos pagal įstatymą nedraudžiama pripažinti komercine paslaptimi. Šioje byloje ieškovas teigė, kad informacija, esanti banko paslaptimi, negali būti sutapatinta su komercine paslaptimi, ir jeigu tiek įstatyme, tiek banko vidaus teisės aktuose nenurodoma tiesiogiai, kad tam tikra informacija yra komercinė paslaptis, tai ji tokia ir nelaikoma. Šiuo atveju teismas sprendamas bendrovės komercinių paslapčių ir banko komercinių paslapčių santykį nurodė, jog „<...> vien tai, kad komercinę paslaptį sudarantys duomenys yra tokios pačios rūšies ar turinio, kaip ir banko paslaptį sudarantys duomenys, nėra pagrindas teigti, kad tai banko, o ne komercinė paslaptis. Svarbu, ar banko paslaptį sudarantys duomenys atitinka komercinei paslapčiai keliamus pirmiau nurodytus reikalavimus“.

Šioje byloje buvo atsakyta į svarbų klausimą, ar visa informacija, nepaisant jos turinio ir pobūdžio, yra laikoma komercine paslaptimi. Akivaizdu, kad informacijos turiniui yra keliamas pagrindinis reikalavimas, kad ji atitiktų komercinėms paslaptims keliamus kriterijus, nepaisant formalaus pavadinimų skirtumo įstatymuose.

Kita problema yra *know-how* santykis su komercinėmis paslaptimis. Pirmiausia su šia problema susiduriama, kai *know-how* naudojamas kaip komercinės paslapties sinonimas. Dažnai tokia situacija pasitaiko JAV ir Anglijos teisės doktrinos. Be to, nesant komercinių paslapčių apibrėžimo Europos Sąjungos teisėje, pats artimiausias komercinėms paslaptims yra terminas, atitinkantis kriterijus, *know-how*. Žinoma, komercine paslaptimi gali būti pripažįstama ir *know-how*, tačiau tik jeigu informacija, sudaranti *know-how* atitinka komercinei paslapčiai visus keliamus reikalavimus. *Know-how* oficialiai nėra priskiriamas prie pramoninės nuosavybės objektų ir neregistruojamas, tačiau rinkoje, esant tam tikroms sąlygoms, gali turėti potencialią ekonominę vertę³⁰. Lietuvos teismai pripažįsta tokios informaciją kaip *know-how* egzistavimą ir šį terminą naudoja savo praktikoje.

Bendriausia prasme *know-how* – žinios kaip ką nors padaryti: bet kokia gamybinė informacija ir technika, tinkamos padėti gaminant ar apdorojant prekes ar paslaugas; *know-how* nurodo, kaip profesionalas atlieka savo darbą, ir tai yra asmens įgūdžių ir patirties išraiška³¹. Terminas *know-how* yra naudojamas plačiaja prasme apibūdinti visą gamybinę

²⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. rugsėjo 20 d. nutartis civilinėje byloje G. Z. v. AB „*Parex bankas*”, Nr. 3K-3-499/2006, kat. 15.3.2; 22.8.

³⁰ ANTANAITIENĖ, M. V.; NAUJOKAS, R. *Praktinis įvadas į intelektinę nuosavybę*. Vilnius: Lietuvos technikos biblioteka, 2004, p. 17.

³¹ CURZON, L. B., *Dictionary of Law*. 6th ed. London: Longman, 2002, p. 239.

informaciją ir duomenis, įskaitant komercines paslaptis. Saugomą *know-how* paprastai sudaro formulės, nepatentuotini išradimai arba technologijos, darbuotojų įgūdžiai (sugebėjimai), verslo ir marketingo planai ir visa kita intelektinė nuosavybė, taip pat kitokio pobūdžio informacija, kuri yra reikalinga ir esminė tinkamam verslui.³² Atsižvelgiant į specifinę informacijos, kuri laikoma *know-how*, pobūdį, *know-how* saugoma ją laikant paslapyje, nes skirtingai nei patentams, prekių ženklams, dizainams, šiai informacijai nenustatoma registracijos procedūra. Dažniausiai *know-how* nėra saugoma arba yra saugoma pagal komercinėms paslaptims taikomą apsaugos režimą. Šiuo atveju, galima teigti, kad LR civiliniame kodekse nurodomą gamybinę paslaptį galima laikyti *know-how* dalimi. Nesaugoma *know-how* (paprastai nurodoma kaip *show-how*) yra darbuotojų suformuoti įgūdžiai, informacija suteikta konsultuojant ir kita pagalba perduodant technologiją ar tam tikrą įrenginį asmeniui, kuris gauna licenciją.

Vis dėlto *know-how* nederėtų visiškai sutapatinti su komercine paslaptimi ir šiuos terminus naudoti kaip sinonimus. Viena iš priežasčių tai, kad įmonės *know-how* gali sudaryti ir vieša, komerciškai ne tiek naudinga informacija, tačiau jos buvimas ir naudojimas drauge su kita informacija yra reikšmingas techniškai. Jei informacija nėra komerciškai naudinga, tuomet nėra tikslo jai suteikti apsaugą. Be to, nereikėtų pamiršti *show-how* informacijos, kuri paprastai nėra laikoma galinčia būti komercine paslaptimi. Norint *know-how* saugoti kaip komercinę paslaptį reikia įvertinti, ar ji atitinka visus komercinėms paslaptims keliamus kriterijus.

2.2.2. Informacijos slaptumas

Vienas iš reikalavimų, keliamų informacijai, kad ji būtų laikoma komercine paslaptimi, yra jos slaptumas. Problematika aiškinant ir taikant šį kriterijų paprastai pasireiškia dviem aspektais: 1) ką reiškia sąvoka „slaptas pobūdis“ ir 2) šio kriterijaus santykis su vieša informacija.

Informacijos slaptumo kriterijus turėtų būti suprastas ta prasme, kad informacija nėra bendrai žinoma ir lengvai prieinama. Pagal TRIPS sutartį informacija yra laikoma slapta ta prasme, kad kaip visumos ar kaip tikslaus jos komponentų konfigūracijos ir jos surinkimo atkartojimo apskritai nežino arba lengvai jos negauna tos aplinkos asmenys, kurie paprastai

³² MEGANTZ, R. C. *Technology Management. Developing and Implementing Effective Licencing Programs*. USA: John Wiley & Sons, Inc. 2002, p. 27.

dirba su tokia informacija³³. Paaiškinant paskutinį teiginį, pabrėžtina, kad informacija neturi būti lengvai prieinama viešuose informacijos šaltiniuose, nes tokia informacija yra praradusi savo konfidencialų pobūdį. Chemijos, farmacijos, naftos produktų, žaliavų perdirbimo ir kitose pramonės šakose priimta naudoti globaliomis patentinės informacijos duomenų bazėmis, kuriose esanti ir pateikiama informacija yra laikoma vieša, žinoma ir lengvai pasiekiamą³⁴. Tokia informacija automatiškai praranda savo komercinę vertę ir laikoma viešo pobūdžio.

Laikoma, kad ta grupė asmenų, dirbanti su komercinėmis paslaptimis ir suvokianti tokios informacijos pobūdį, privalo saugoti jai suteiktą informaciją. Doktrinoje pripažįstama, kad informacija yra žinoma ir kitiems suinteresuotiems asmenims, nekliudo informacijos laikyti komercine paslaptimi, jei tai nėra bendrai žinoma informacija³⁵.

Analizuojant TRIPS sutartį galima daryti išvadą, kad informacijos slaptumui yra keliamas:

1. objektyvusis informacijos slaptumo požymis. Informacija laikoma komercine paslaptimi dėl to, kad apskritai nėra žinoma;
2. santykinis informacijos slaptumo požymis. Informacija yra slapta dėl to, kad ji nėra lengvai prieinama tam tikros srities asmenims, kurie gali ją naudoti.

Slaptumas yra suprantamas kaip fakto, o ne teisės klausimas. Tai yra laikoma objektyviu kriterijumi, priešingai nuo požymio, reikalaujančio informacijos savininko pastangų išlaikyti informaciją slaptą. Tačiau šis kriterijus yra tiesiogiai susijęs su informacijos komercinės vertės kriterijumi, nes įmonės paprastai paslapyje laiko tik komerciškai naudingą informaciją, kad ši informacija nepatektų į rankas asmenims, kurie galėtų panaudoti ją prieš įmonės interesus.

Informacija negali būti laikoma komercine paslaptimi, jei teisės aktai numato, kad tam tikra informacija privalo būti viešai skelbiama ir prieinama visuomenei. Tokia informacija, nors ir atitinka informacijai, sudarančiai komercinę paslaptį, keliamus kriterijus, tačiau vis dėlto ji negali būti pripažįstama paslaptimi ir yra laikoma vieša bendrovės informacija. Reikalavimas tam tikrą informaciją laikyti vieša imperatyviai nustatomas įstatymuose. Vieša

³³ CORREA, C. M. *Trade Related Aspects to Intellectual Property Rights (a Commentary on TRIPS agreement)*. USA: Oxford University Press, 2007, p. 372.

³⁴ PADILLE TORRES, P. A. *Overview of International Trade Secret Protection*. In National Law Center for Inter American Free Trade [interaktyvus]. 2001, [žiūrėta 2010-11-10], p. 133. Prieiga per internetą: <<http://www.natlaw.com/pubs/spmxi14.htm>> .

³⁵ CORREA, C. M. *Trade Related Aspects to Intellectual Property Rights (a Commentary on TRIPS agreement)* USA: Oxford University Press, 2007, p. 373.

informacija siaurina komercinių paslapčių apsaugos ribas, tačiau taip yra siekiama užtikrinti valstybės ir visuomenės viešo intereso tinkamą įgyvendinimą. LR civilinio kodekso 2.62 str. numato atvejus ir informacijos sąrašą, kuri juridiniai asmenys privalo pateikti apie save ir savo veiklą juridinių asmenų registru. Taip yra įgyvendinamas atskleidimo principas. LR civilinio kodekso 2.71 str. 1 d. yra nurodoma, kad juridinių asmenų registro duomenys, registre kaupiami dokumentai ir bet kokia kita registru pateikta informacija³⁶ yra vieša. Šių duomenų juridiniai asmenys negali atsisakyti pateikti ir juos įtraukti į įmonės komercinių paslapčių sąrašą ir laikyti konfidencialia informacija. LR akcinių bendrovių įstatymo 37 str. nustatyta, kad juridinio asmens vadovas atsako už duomenų pateikimą juridinių asmenų registru. Akcinių bendrovių įstatymas taip pat numato kokią informaciją įmonė turi pateikti juridinių asmenų registru. Pastebėtina, kad informacija apie įmonės steigimo sandorius, pelno ataskaita, pinigų srautų ataskaita, nuosavo kapitalo pokyčių ataskaita ir kita informacija, sudaranti įmonės finansinę atskaitomybę, yra vieša. Tokios informacijos laikymas viešo pobūdžio yra reikalingas tinkamai atlikti jos funkcijas ir informuoti suinteresuotus asmenis, siekiant užtikrinti jų interesus ir teisių apsaugą. ETT yra pripažinęs, kad informacijos, kuri yra slapta ir įmonė ją laiko komercine paslaptimi, atskleidimas gali būti pateisinamas viešuoju interesu, pavyzdžiui, visuomenės sveikata, ir teisės aktuose nustatytais reikalavimais, tačiau tai neturi būti neproporcingas ir netoleruotinas kišimasis, pažeidžiantis užtikrinamų teisių esmę³⁷.

Verta atkreipti dėmesį ir į Lietuvos administracinių teismų formuojamą praktiką komercinių paslapčių atžvilgiu. Lietuvos Vyriausiasis Administracinis Teismas yra pripažinęs³⁸ imperatyviai įstatymuose nustatytos informacijos viešumo išimtį, taikomą komercinėms paslaptims. Teismas pagrįstai priėjo tokią išvadą atsižvelgdamas į tai, kad pagal Akcinių bendrovių įstatymo 58 str. 3 d. juridinių asmenų registro tvarkytojui yra privaloma pateikti metines finansines ataskaitas. Be to, sistemiškai buvo taikomos Lietuvos

³⁶ LR civilinio kodekso 2.66 straipsnyje nustatyta kokie duomenys turi būti nurodyti juridinių asmenų registre: juridinio asmens pavadinimas; juridinio asmens teisinė forma; kodas; organai; valdymo organų nariai (vardas, pavardė, asmens kodas, gyvenamoji vieta); valdymo organų nariai ir juridinio asmens dalyviai, turintys teisę juridinio asmens vardu sudaryti sandorius, jų teisių ribos; filialai ir atstovybės (pavadinimai, kodai, buveinės, filialų ir atstovybių valdymo organų nariai); veiklos apribojimai; teisinis statusas; juridinio asmens pasibaigimas; registro duomenų ir dokumentų keitimo datos; finansiniai metai; kiti įstatymų numatyti duomenys. Be to juridinis asmuo kiekvienais metais turi pateikti įmonės metinių finansinių ataskaitų rinkinį (konsoliduotųjų finansinių ataskaitų rinkinį) ir metinį pranešimą (konsoliduotąjį metinį pranešimą).

³⁷ Europos Teisingumo Teismo 2005 m. gruodžio 6 d. sprendimas sujungtoje byloje C-453/03, C-11/04, C-12/04 and C-194/04, *ABNA Ltd and Others v. Secretary of State for Health and Others* (2005), ECR I-10423.

³⁸ Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo 2010 spalio 15 d. nutartis byloje *AB „Žia“ v. Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos*, Nr. AS-63-584/2010.

Respublikos įmonių finansinės atskaitomybės įstatymo³⁹ normos, pagal kurias finansinės ataskaitos kaip nedaloma visuma susideda iš balanso, pelno (nuostolių) ataskaitos, pinigų srautų ataskaitos, nuosavo kapitalo pokyčių ataskaitos, aiškinamojo rašto. Todėl akivaizdu, kad įmonė negali šios informacijos pripažinti konfidencialia ir saugoti kaip verslo paslaptį.

Neretai teismų praktikoje kyla problemų atskiriant viešą informaciją nuo neviešos, susijusios su valstybės ir savivaldybės institucijų privalomai teikiama informacija. LR visuomenės informavimo įstatyme⁴⁰ nustatyta, kad valstybės ir savivaldybių institucijos bei įstaigos, taip pat kitos įstaigos, įmonės ir organizacijos neteikia viešosios informacijos rengėjams ir (ar) skleidėjams, kitiems asmenims informacijos, kuri pagal įstatymus yra valstybės, tarnybos, profesinė, komercinė ar banko paslaptis arba yra privataus pobūdžio informacija. LR teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių ir institucijų įstatyme⁴¹ numatyta, kad valstybės ir savivaldybių institucijos gali atsisakyti asmenims teikti informaciją, kuri yra įstatymais pripažįstama kaip neteiktina dėl nacionalinio ar visuomenės saugumo, šalies gynybos interesų, statistinių duomenų panaudojimo apribojimo, arba kuri sudaro valstybės, tarnybos, komercinę, profesinę, banko paslaptį, kitais įstatymų nustatytais atvejais. Praktikoje neretai pasitaiko, kad valstybės ar savivaldybių institucijos atsisako teikti informaciją argumentuojant tuo, kad prašoma informacija yra komercinė paslaptis.

Teismai vertindami, ar tam tikra informacija yra komercinė paslaptis paprastai vadovaujasi LR civiliniame kodekse pateikiamu jos apibrėžimu ir keliamais vertinimo kriterijais, jeigu nėra specialios normos tiesiogiai nurodančios, kad tam tikra informacija yra laikoma slapta. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas vienoje savo nutarčių⁴² yra nurodęs, kad informacija apie UAB „Vilniaus Energija“ sudarytus gamtinių dujų pirkimo–pardavimo bei gamtinių dujų perpardavimo – skirstymo sutartis yra informacija apie sąnaudas, susijusias su teisės aktų nustatyta tvarka licencijuojama veikla, kurios kainos yra reguliuojamos. Pagal LR energetikos įstatymo⁴³ 19 str. 5 d. tokia informacija yra vieša, todėl

³⁹ Lietuvos Respublikos įmonių atskaitomybės įstatymas. Valstybės žinios, 2001, Nr. 99–3516. Nauja įstatymo redakcija nuo 2008 m. rugsėjo 1 d. (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, Nr. 79–3099, 22 str.

⁴⁰ Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas. Valstybės žinios, 1996, Nr. 71–1706. Nauja įstatymo redakcija nuo 2006 m. rugsėjo 1 d. (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2006, Nr. 82–3254, 18 str.

⁴¹ Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių ir institucijų įstatymas. Valstybės žinios, 2000, Nr. 10–236. Nauja įstatymo redakcija nuo 2005 m. lapkričio 26 d. (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2005, Nr. 139–5008;

⁴² Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo 2008 birželio 27 d. nutartis byloje *UAB „Vilniaus energija“ v. Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija*, Nr. AS–39–363/2008.

⁴³ Lietuvos Respublikos energetikos įstatymas. Valstybės žinios, 2002, Nr. 56–2224. Nauja įstatymo redakcija nuo 2004 m. liepos 10 d. (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2004, Nr. 107–3964;

tokia informacija negali būti pripažįstama nevieša ir ją atsisakoma teikti. Vėlesnėje savo praktikoje Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas⁴⁴ yra pažymėjęs, jeigu nėra teisės aktų imperatyviai įpareigojančių valstybės įmonę teikti tam tikrą viešo turinio informaciją, įmonei leidžiama tokią informaciją laikyti jos komercine paslaptimi.

Darytina išvada, kad šiuo atveju teismai vertindami ar tam tikrą informaciją valstybės ir savivaldybių institucijos gali pripažinti slapta, nagrinės ir kitus teisės aktus, kurie gali numatyti, kad tam tikra informacija yra laikoma vieša ir negali būtų pripažįstama komercine paslaptimi. Tačiau, nustačius, kad informacija nepatenka į viešos informacijos išimtį, turimos informacijos pripažinimas komercine paslaptimi yra vertinamas atsižvelgiant į LR civilinio kodekso 1.116 str. Iš to, kas aptarta, matyti, kad ūkio subjektams šios viešumo išimties taikymas turi įtakos suteikiamų teisių į komercines paslaptis tiesioginiam įgyvendinimui ir teisei naudoti informaciją teisėtu būdu.

Vien tai, kad informacija yra slapta, jos neleidžia laikyti komercine paslaptimi. Informacija turi pasižymėti vertingumu, kuris aptariamas sekančioje šio darbo dalyje.

2.2.3. Komercinė vertė

Informacijos vertingumas dėl to, kad ji yra slapta, rodo tikrą arba potencialią komercinę informacijos vertę. Nereikalaujama, kad informacijos vertė būtų konkrečiai apibrėžta. Įmonei neišrodžius, kad tam tikra informacija teikia verslui naudą, tokios informacijos apsauga yra beprasmė. Pagrįstai kyla klausimas, kaip turėtų būti nustatinėjama komercinė vertė.

Informacijos naudingumas įmonei konkuruojant rinkoje išimtinai kyla dėl to, kad informacija nėra bendrai žinoma, bet ne vien tik iš pačios informacijos vertės⁴⁵. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pasisakęs, kad įrodinėjimo objektu gali konkrečių duomenų komercinė vertė. Tam tikrais atvejais dėl informacijos naudingumo nesiginčijama, t.y. pripažįstama, kad ji visada turi komercinę vertę. Pavyzdžiui, tai būtų informacija apie banko klientus, jų atliekamas operacijas, turtinę padėtį⁴⁶. Taip įmonėms yra suteikiama galimybė įgyti privalumus prieš kitus rinkoje veikiančius subjektus jiems tarpusavyje konkuruojant.

⁴⁴ Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo 2007 sausio 24 d. nutartis byloje *Nacionalinė vandens, elektros ir šilumos vartotojų gynimo lyga v. Vilniaus miesto savivaldybė, UAB „Vilniaus energija“, AB „Vilniaus šilumos tinklai“*, Nr. A¹⁰–54/2007.

⁴⁵ GERVAIS, D. *The TRIPS Agreement: Drafting History and Analysis*. 2nd ed. London: Sweet & Maxwell, 2003, p. 275.

⁴⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. rugsėjo 20 d. nutartis civilinėje byloje *G. Z. v. AB „Parex bankas“*, Nr. 3K–3–499/2006, kat. 15.3.2; 22.8.

Sąvoką „komercinė“ sudaro techninio pobūdžio informacija (pavyzdžiui, *know-how*), taip pat ir kitokia su verslu susijusi informacija, pavyzdžiui, klientų sąrašai, darbo organizavimo tvarka. Informacijos vertingumas taip pat pasireiškia ir tuo, kad informacijos praradimas yra komerciškai žalingas įmonei ir sukelia nuostolius.

2.2.4. Informacijos savininkų pastangos išlaikyti informacijos slaptumą

Informacijos slaptumas ir dėl šio slaptumo atsirandanti komercinė informacijos vertė nėra pakankamas pagrindas pripažinti informaciją komercine paslaptimi. Tokiam konstatavimui reikalingas subjektyvus kriterijus – informacijos savininkų pastangos išlaikyti informacijos slaptumą. Akivaizdu, kad tiek TRIPS sutartyje, tiek LR civiliniame kodekse yra reikalaujama paties savininko protingų pastangų šią informaciją išlaikyti slaptą.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas vienoje savo nutarčių yra nurodęs, kad komercinė paslaptis gali būti saugoma: „pavyzdžiui, fizinėmis, techninėmis, teisinėmis, organizacinėmis ar kitokiomis priemonėmis“⁴⁷. Šios pastangos turi būti protingos ir jos paprastai yra vertinamos atsižvelgiant į tai, kas normaliai turėtų būti daroma tokiomis aplinkybėmis protingo komercinės paslapties savininko, siekiant apsaugoti komercinę paslaptį. Pagal Akcinių bendrovių įstatymo 34 str. yra suteikiama viena iš galimų priemonių informacijos apsaugai, t. y. įmonės valdyba nustato sąrašą informacijos, kuri laikoma bendrovės komercine (gamybine) paslaptimi ir konfidencialia informacija. Tačiau reikia nepamiršti, kad, sudarant komercinių paslapčių sąrašą, komercine (gamybine) paslaptimi ir konfidencialia informacija įmonėje negali būti laikoma informacija, kuri pagal šį ir kitus įstatymus turi būti vieša. Kokia kiekvieno konkretaus subjekto turima informacija yra komercinė paslaptis, įvertinama paties subjekto pagal turimą informaciją ir atsižvelgiant į įstatymų reikalavimus⁴⁸.

⁴⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. rugsėjo 20 d. nutartis civilinėje byloje G. Z. v. AB „Parex bankas“, Nr. 3K-3-499/2006, kat. 15.3.2; 22.8.

⁴⁸ MIKELĖNAS, V.; VILEITA, A.; TAMINSKAS, A. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2001, p. 239.

Išnagrinėjus teismų praktiką, pastebėtina, kad dauguma bylų⁴⁹ yra susijusios su komercinių paslapčių pažeidimais, kuriuos įvykdo įmonės darbuotojai. Neretai įmonės komercinės paslaptys yra atskleidžiamos jos esamų arba buvusių darbuotojų. LR darbo kodekso 47 str. yra numatyta, kad darbuotojai ar jų atstovai, pateikę rašytinį išipareigojimą neatskleisti komercinės (gamybinės) ar profesinės paslapties, turi teisę susipažinti su informacija, kuri laikoma komercine (gamybine) ar profesine paslaptimi, bet yra būtina jų pareigoms atlikti. Neatsižvelgiant į darbuotojų ir jų atstovų buvimo vietą ir darbo santykių ar atstovavimo įgaliojimų pasibaigimą, jiems draudžiama žinoma tapusią informaciją, kuri laikoma komercine (gamybine) ar profesine paslaptimi, naudoti ne pagal paskirtį ar ją atskleisti tretiesiems asmenims. Tokių paslapčių atskleidimas arba perdavimas kitai įmonei yra laikomas šiurkščiu darbo pareigų pažeidimu, dėl ko darbuotojas gali būti atleistas. Atvejai, kai buvęs darbuotojas išėjęs iš įmonės, joje sužinotas komercinės paslaptis naudoja (konkuruojant, įsteigiama panaši įmonė, įsidarbinama konkurento įmonėje ir ten dirbama naudojant jau įgytą slaptą informaciją) laikoma nesąžininga konkurencija, kaip numatyta Konkurencijos įstatymo 16 str. 1 d. 3 p. Komercinės paslaptys gali būti pažeidžiamos jas neteisėtai gaunant, atskleidžiant ir naudojant. Kad būtų nustatyta teisių pažeidimas, vertinama laikotarpis tarp išėjimo iš įmonės, sužinotos informacijos vertė verslui, ar informacija laikoma komercine paslaptimi ir kokią įtaką šios informacijos sužinojimas padarė komercinės paslapties savininko verslui.

Didelė rizika prarasti komercinės paslaptis kyla įmonei pagal licencines sutartis perduodant kitiems asmenims turimą nuosavybę. Šiuo atveju protingomis pastangomis galėtų būti laikoma papildomų nuostatų apie komercinių paslapčių ir konfidencialios informacijos naudojimo ir saugojimą tvarkos įtraukimas į licencines sutartis. Tokia pati praktika galėtų būti taikoma darbo sutartims ir sutartims sudaromoms su trečiaisiais asmenimis.

⁴⁹ Kaip pavyzdžiai, pateikiamos bylos:

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. rugsėjo 20 d. nutartis civilinėje byloje *G. Z. v. AB „Parex bankas“*, Nr. 3K-3-499/2006, kat. 15.3.2; 22.8.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje *AB „Baldu rojus“ v. G. O.*, Nr. 3K-3-197/2007, kat. 22.8, 89.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. spalio 31 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Prekybos marketingo paslaugos“ v. R. Č., UAB „Rinkodaros ir prekybos paslaugos“*, Nr. 3K-3-485/2007, kat. 44.5.2, 89.

Lietuvos apeliacinio teismo nutartis 2006 m. gruodžio 15 d. civilinėje byloje *UAB „Ateities ekologija“ v. „Ekologijos vizija“, G. A.*, Nr. 2A-650/2008.

Lietuvos apeliacinio teismo nutartis 2006 m. lapkričio 13 d. civilinėje byloje *UAB „Baldu rojus“ v. G. O.*, Nr. 2A-166/2006.

Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus nutartis 2010 m. rugsėjo 28 d. civilinėje byloje *S.K. v. UAB „Re Vera“*, Nr. 2A-748-302/2010.

Taigi įmonės savininkas pats nusprendžia, kokią informaciją laiko konfidencialia: sudaro informacijos, sudarančios verslo paslaptis įmonėje sąrašą, parengia asmenų, turinčių teisę susipažinti su verslo paslaptimis, sąrašą, susipažinimo instrukcijas ir panašiai.

Tačiau kyla klausimas, ar informacija, sudaranti komercinę paslaptį, yra tiek ypatinga, kad net ir nutraukus darbo santykius, darbuotojui kyla pareiga terminuotai arba neterminuotai saugoti sužinotą informaciją, taip apribojant jo laisvę. Bet koks neproporcingas ribojimas, gali sukelti darbuotojui problemų konkuruojant darbo rinkoje ir siekiant tinkamai panaudoti savo įgūdžius. Informacija, kurią darbuotojas sužino ir įsisavina, lieka darbuotojo galvoje ir tampa dalimi jo patirties ir įgūdžių⁵⁰. Konkurencijos įstatymo 16 str. 4 numato, kad vis dėl to pareiga nenaudoti komercinių paslapčių pasibaigus darbo arba kitokiems sutartiniams santykiams gali trukti vienerius metus. Tačiau pačiose sutartyse ir įstatymuose gali būti numatyti ir kitokie terminai. Vieneri metai gali būti laikoma protingu laiko tarpu, per kurį ta informacija gali tapti nebenaudinga verslui ir jos naudojimas nepakenktų įmonės interesams.

Akivaizdu, kad teisės į informaciją, sudarančią komercinę paslaptį, gali būti įgyvendintos tik nustatius, kad informacija gali būti laikoma tokia paslaptimi. Toks informacijos vertinimas kiekvienu atveju yra individualus ir priklauso nuo informacijos pobūdžio, taip pat ar jai netaikoma viešumo išimtis arba įstatymų numatyti informacijos skelbimo apribojimai. Informacija, sudaranti komercines paslaptis, naudojasi faktiniu monopolium dėl savo slaptumo. Tačiau, kaip bus aptariama kituose skyriuose, dėl santykio su intelektinės nuosavybės teise ir ypač su konkurencijos teise šis faktinis monopolis siekiant užtikrinti viešą interesą gali būti ribojamas teisinėmis priemonėmis. Tokiu atveju, net gi informacijai atitinkant visus aptartus kriterijus, jos apsaugos ribos nebus tokios plačios dėl faktinio monopolio keliamos grėsmės ūkio subjektams.

⁵⁰ BAINBRIDGE, D. I. *Intellectual property*. 7th edition. Harlow: Pearson Longman, 2009, p. 332.

3. KOMERCINĖS PASLAPTYS KAIP INTELEKTINĖS NUOSAVYBĖS OBJEKTAI

Kommercinės paslaptys neturėtų būti laikomos nuosavybe, tokia pat prasme, kaip nekilnojamas, asmeninis turtas. Jos taip pat neturėtų būti laikoma tokia pačia nuosavybe kaip autorių teisės ir patentas, nes komercinių paslapčių savininkui nesiteikiamos jokios išimtinės teisės⁵¹. Todėl kyla probleminis klausimas, ar apskritai komercinės paslaptys gali būti laikomos intelektinės nuosavybės teisių objektu.

Dalis mokslininkų ir praktikų mano, kad komercinės paslaptys vis dėlto yra vertingas intelektinės nuosavybės turto komponentas⁵². Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos dokumentuose taip pat akcentuojama, kad tiek patentai, tiek komercinės paslaptys yra intelektinė nuosavybė ir šios abi intelektinės nuosavybės rūšys gali būti naudojamos saugoti išradimus⁵³. Kaip matysime, ne visos jurisdikcijos ir ne visi autoriai laikosi tokios pačios pozicijos.

TRIPS sutarties 39 str. nurodo, kad valstybės narės turi saugoti neatskleistą informaciją, nes tokia apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos numatyta Paryžiaus konvencijos (1967 m.) 10^{bis} str. Tačiau faktas, kad neatskleista informacija yra laikoma viena iš intelektinės nuosavybės kategorijų visgi dar nereiškia tokių nuosavybės teisių egzistavimo⁵⁴. TRIPS sutarties 39 str. yra skirtas apsaugai nuo nesąžiningos konkurencijos. Tačiau šiame straipsnyje nenumatomos jokios išimtinės teisės į komercines paslaptis, kurios paprastai atsiranda saugant intelektinės nuosavybės objektus. Sistemiškai nagrinėjant TRIPS sutartį ir Paryžiaus konvenciją, darytina išvada, kad apsauga neatskleistai informacijai (lietuviškame vertime – komercinės paslaptys) suvokiama kaip apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos. Nors pagal Paryžiaus konvenciją apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos priskiriama prie pramoninės nuosavybės, taigi intelektinės nuosavybės, apsaugos, TRIPS sutarties II dalyje tarp intelektinės nuosavybės objektų ji nėra minima⁵⁵. Akivaizdu, kad komercinių paslapčių apsaugos paminėjimas TRIPS sutartyje neužtikrina komercinių paslapčių apsaugos kaip

⁵¹ LANDES, W. M.; POSNER, R. A. *The Economic Structure of Intellectual Property Law*. London: Harward University Press, 2003, p. 355.

⁵² GOLDCHEIDER, R. *Licensing Best Practices*. The Lesi Guide to Strategic Issues and Contemporary Realities. New York: John Wiley & Sons, Inc, 2002, p. 127.

⁵³ WIPO IP Panorama 04: Trade secrets. Learning points [interaktyvus]. [Žiūrėta 2010–12–01]. Prieiga per internetą: <<http://www.wipo.int/sme/en/multimedia/>>.

⁵⁴ CORREA, C. M. *Trade Related Aspects to Intellectual Property Rights. A Commentary on TRIPS agreement*. Oxford: Oxford University Press, 2007, p. 368.

⁵⁵ JAKUTAVIČIUS, M. *Tarptautinės nesąžiningos konkurencijos vienodinimas*. Teisė, 2008, nr. 67, p. 83.

intelektinės nuosavybės teisės objekto. Reikia nepamiršti, kad TRIPS sutarties 39 str. 1 d. pirmiausia nustato, kad komercinių paslapčių apsauga patenka į apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos sritį, kaip ji nustatyta Paryžiaus konvencijoje. Tokiu būdu yra siekiama nepalikti nesureglamentuotų aspektų, nurodant, kokia apsauga turėtų būti taikoma. Be to, komercinės paslaptys neretai būna susijusios su intelektinės nuosavybės objektais ir dėl to nusipelno atitinkamos apsaugos. Abejotina, ar vien tik dėl komercinių paslapčių reglamentavimo TRIPS sutartyje, joms taikant apsaugą nuo nesąžiningos konkurencijos, galima teigti, kad komercinės paslaptys yra intelektinės nuosavybės objektas.

Lietuvoje komercinių paslapčių priskyrimas prie intelektinės nuosavybės objektų nėra aiškus ir plačiai aptariamas. Painiavos kyla dėl LR civilinio kodekso 1.116 str. ir viso LR civilinio kodekso pirmos knygos V skyriaus. Neabejotina, kad komercinės paslaptys yra laikomos civilinės teisės objektu, tačiau galima abejoti, ar jos yra intelektinės nuosavybės objektas. LR civilinio kodekso 1.116 str. taikomas tais atvejais, kai teisių į tam tikrą informaciją negina patentų, autorių teisė ir kiti specialūs įstatymai⁵⁶, susiję su saugomų intelektinės nuosavybės objektų apsauga. LR civilinio kodekso 1.111 str. nurodoma, kas yra laikoma intelektinės veiklos rezultatais. Šiame straipsnyje tiesiogiai nenurodoma, kad komercinės paslaptys yra laikomos intelektinės veiklos rezultatais. Straipsnyje minimi ir kiti intelektinės veiklos rezultatai, išreikšti kokia nors objektyvia forma. Tai reiškia, idėją būtina materializuoti, t. y. išreikšti objektyvia forma⁵⁷. Komercinės paslaptys neretai saugo ne vien tik objektyvią formą, nes komercinėmis paslaptimis gali būti laikoma įvairaus pobūdžio informacija. Nespėjus tam tikros naujos idėjos išreikšti objektyvia forma, ji gali būti laikoma paslapyje, pavyzdžiui, reklamos idėja. Nederėtų teigti, jog komercinės paslaptys gali būti laikomos intelektine nuosavybe atsižvelgiant į LR civiliniame kodekse esančią normų prasmę. Suprasti, ar komercinės paslaptys gali būti laikomos intelektinės nuosavybės objektu, padės tolimesnė komercinių paslapčių ir intelektinės nuosavybės objektų santykio analizė.

Komercinių paslapčių griežtai laikyti intelektine nuosavybe nereikėtų. Panašumo įspūdį sukuria komercinių paslapčių saugomas nematerialus objektas, t. y. tam tikra informacija. Vis dėlto, skirtingai nuo intelektinės nuosavybės teisių, kurių objektas taip pat nematerialus ir gali būti įvardintas kaip turimos žinios, komercinių paslapčių apsauga grindžiama ne

⁵⁶ MIKELĖNAS, V.; VILEITA, A.; TAMINSKAS, A. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2001, p. 239.

⁵⁷ MIZARAS, V. *Autorių teisė*: monografija. Vilnius: Justitia, 2008, I t., p. 163.

išimtinėmis teisėmis, o atsakomybės už neteisėtus veiksmus režimu⁵⁸. Šios teisės turėtojas negali ginti komercinių paslapčių suteikiamų teisių kaip absoliučių, o turi tik santykinę teisę konkretaus padaryto pažeidimo atveju gauti nuostolių atlyginimą. Laikoma, kad, kitaip nei pramoninės nuosavybės objektai, komercinės paslaptys suteikia ne teisinį, o faktinį monopolį. Tai reiškia, kad komercinės paslapties turėtojas negali uždrausti nepriklausomų tyrimų, kurių metu komercinė paslaptis gali būti „atrasta“ ir atskleista⁵⁹, pavyzdžiui, „reverse-engineering“⁶⁰. Ne vien tik išimtinių teisių nebuvimas leidžia abejoti komercinių paslapčių laikymu intelektinės nuosavybės objektu. Tokią abejonę kelia faktas, kad jei komercinės paslapties savininkas jų netenka dėl to, kad ji atskleidžiama atsitiktinai padarant identišką išradimą, pramoninės nuosavybės teisė nesuteikia priemonių apginti pažeidžiamas teises. Ir tik tuo atveju, jei informacija yra atskleidžiama, naudojama ir perduodama neteisėtai, yra taikomi bendrieji civilinių teisių gynimo būdai, numatyti LR civilinio kodekso 1.138 str. Pažymėtina, kad už komercinės paslapties turėtojo teisių pažeidimą galima tiek sutartinė, tiek deliktinė atsakomybė⁶¹.

Dar vienas komercinių paslapčių požymis, jas atitolinantis nuo intelektinės nuosavybės objektų sampratos, yra jų išviešinimo pasekmės. Kai tik komercinė paslaptis tampa vieša, nuo to momento ji nėra saugoma kaip komercinė paslaptis ir gali būti viešai naudojama bet kurio ją turinčio asmens. Savininkas įgyvendindamas teisę į komercinę paslaptį nebegali uždrausti naudoti komercinę paslaptį, o tik prisiteisti nuostolius. Tuo tarpu, kad išradimui būtų suteikta teisinė apsauga, jis registracijos procedūros metu privalo būti išviešintas.

Neretai komercinių paslapčių savininkai, neturėdami išimtinių teisių į komercines paslaptis, jas laiko intelektine nuosavybe, nes jos būna susiję su intelektinės nuosavybės objektais: patentais, prekių ženklais, dizainais. Kyla klausimas, kokį vaidmenį su šiais intelektinės nuosavybės objektais susijusios informacijos apsaugai turi komercinės paslaptys.

Naujai sukurtas, tačiau dar nepaskelbtas, nenaudotas ir neregistruotas dizainas ar prekių ženklas taip pat gali būti įmonei vertinga slapta informacija – komercinė paslaptis. Paprastai iki registracijos ir registracijos procedūros metu, pavyzdžiui, iki išradimo išviešinimo, įmonės intelektinės nuosavybės objektus saugo paslapyje. Tam tikrais atvejais gali suveikti

⁵⁸ BIRŠTONAS, R. *et al. Intelektinės nuosavybės teisė*. Vilnius: Registrų centras, 2010, p. 807.

⁵⁹ SURBLYTĖ, G. *Atsakomybė už neteisėtą komercinės paslapties atskleidimą, įgijimą ir jos naudojimą*. Vilnius: Justitia, 2008, nr. 3(69), p. 42.

⁶⁰ *Reverse-engineering* – tyrimų atlikimas, siekiant nustatyti, iš ko ir kaip padarytas gaminys, ar kaip veikia tam tikras procesas.

⁶¹ SURBLYTĖ, G. *Atsakomybė už neteisėtą komercinės paslapties atskleidimą, įgijimą ir jos naudojimą*. Vilnius: Justitia, 2008, nr. 3(69), p. 49.

ir kumuliatyvi apsauga, nes šie objektai gali būti saugomi ir pagal autorių teisę, jeigu tai yra originalus ir objektyvia forma išreikštas kūrybinės veiklos rezultatas.

Kaip komercinės paslaptys dažniausiai yra saugomi išradimai. Paprastai komercinės paslaptys, susijusios su išradimais, būna dviejų rūšių. Pirmos yra tokios, kurios susijusios su išradimu ir gamybos procesais, tačiau neatitinka patentuotinam išradimui keliamų reikalavimų ir todėl gali būti saugoma tik kaip komercinė paslaptis. Antra grupė išradimų, kurie atitinka patentabilumo reikalavimus ir galėtų būti saugomi kaip patentai, tačiau dėl tam tikrų priežasčių neregistruojami. Kai kurie autoriai teigia, kad komercinės paslaptys saugo išradimus, kurie yra pernelyg nereikšmingi, arba jie neverti patentavimo išlaidų⁶². Vis dėlto suteikus išradimui patentą, lieka su išradimu susijusių žinių ir informacijos, kuri saugoma kaip komercinė paslaptis. Su išradimu, tiek registruotu, tiek neregistruotu, susijusi slapta gamybinio pobūdžio informacija (*know-how*) taip pat gali būti saugoma komercinių paslapčių forma.

Spėjama, kad daugiau negu 90% visų naujų technologijų yra saugoma kaip verslo (angl. – *business secret*) paslaptys⁶³. Taip pat daugiau nei 80% visų licencijų, išradimų perdavimo susitarimų apima ir komercinės paslaptis. Be to, yra manoma, kad ateityje nebe patentai, prekių ženklai ar autorių teisės sudarys vertingiausią įmonių turto dalį, bet verslo paslaptys.

Paprastai išradimą laikyti paslapyje pasirenkama dėl to, kad komercinių paslapčių nereikalaujama registruoti, išviešinti registracijos metu ir mokėti tiek registracijos, tiek išlaikymo mokesčių. Tokiai informacijai, priešingai nei išradimui, kad jis būtų užpatentuotas, nekeliama naujumo, išradimo lygio ir pramoninio pritaikomumo reikalavimai⁶⁴. Asmuo, pasirenkantis turimą informaciją saugoti kaip komercinę paslaptį, visada prisiima rimtą riziką, kad kas nors gali padaryti tokį patį išradimą ir jį patentuoti⁶⁵. Šiuo atveju komercinė paslaptis nebus pagrindas protestui. Komercinės paslapties savininkas negalės ginčyti tokio išradimo ir apginti savo teisių. Įmonės sprendimas saugoti komercines paslaptis gali kainuoti

⁶² FRIEDMAN, D.; LANDES, W.; POSNER, R. *Some Economics of Trade Secret Law*. In *Journal of Economic Perspectives* [interaktyvus], 1991, nr. 5 [žiūrėta 2011-02-17], p. 61-72. Prieiga per internetą: <http://www.daviddfriedman.com/Academic/Trade_Secrets/Trade_Secrets.html>.

⁶³ JORDA, K.; RINES, D.; GERMESHAUSEN, K. *Trade Secrets and Trade Secret Licencing*. The IP Mall. USA: Franklin Pierce Law Center, 2007, p. 1046.

⁶⁴ Nekeliama patentabilumo reikalavimai, numatyti Lietuvos Respublikos patentų įstatyme, Valstybės žinios, 1994, Nr. 8-120, (bet kurios nacionalinės teisės sistemos taikomi patentabilumo reikalavimai) ir Europos patentų konvencijoje, Valstybės žinios. 2004. Nr. 147-5326.

⁶⁵ CORNISH, W.; LLEWELYN, D. *Intellectual Property: Patents, Copyrights, Trade Marks and Allied Rights*. 6th ed. London: Sweet & Maxwell, 2007, p. 309.

brangiau negu intelektinės nuosavybės objektų registracija. Kaip jau buvo minėta, komercinės paslaptys neužtikrina apsaugos nuo savarankiško tokio paties išradimo padarymo ir *reverse-engineering*. Vis dėlto išradimas iki pateikiant patentinę paraišką ir jį išviešinant bus saugomas kaip komercinė paslaptis ir jam bus taikoma apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos. Praktikoje patentas paprastai registruojamas pagrindiniam išradimui, o žinios (*know-how*), įgytos išradinėjimo procese, kad produktas galėtų būti pritaikomas pramonėje, saugomos kaip komercinės paslaptys. Komercinės paslaptys dėl savo privalumų yra patogios išradimų savininkams, kurie nėra tikri, kad jų išradimai atitinka patentabilumo reikalavimus ir dėl to jie nebus užprotestuoti ar vėliau nuginčyti teisme. Tokiu atveju būtų prarandama visa vertinga informacija, sudaranti išradimą ir galinti suteikti tam tikrą komercinę naudą.

Esant išradimui, kuris nėra tiek reikšmingas ir saugant jį kaip komercinę paslaptį, apsaugos atsiradimui nereikalinga jokia papildoma administracinė procedūra – apsauga atsiranda iš karto. Jeigu išradimas yra sudėtingas ir kiti išradėjai jį galėtų padaryti per laikotarpį, reikalingą investicijų gražai, tuomet komercinė paslaptis yra geriausias pasirinkimas. Šiuo atveju išryškėja komercinių paslapčių suteikiamas privalumas, kad jų apsauga palyginus su patentais nėra ribojama ir joms apsauga suteikiama neterminuotai.

Vienas geriausių komercinės paslapties apsaugos pavyzdžių yra „Coca Cola“ receptas (Merchandise 7X). Rašytinė recepto versija (ingredientai ir jų proporcijos) laikoma vieno banko saugykloje ir ši saugykla gali būti atidaryta tik esant kompanijos direktorių tarybos sprendimui. Kompanijos politika yra tokia, kad tik du asmenys vienu metu žino dalį šio recepto ir gali numanyti visą receptą. Šie asmenys yra saugomi ir kompanija atsisako identifikuoti šiuos asmenis. Jiems netgi neleidžiama skristi tuo pačiu lėktuvu. Be to, 1977 m. „Coca Cola“ kompanija netgi pasitraukė iš augančios ir perspektyvios Indijos rinkos, nes iš jos buvo pareikalauta atskleisti ne vien tik „Coca Cola“ ingredientus, bet ir sudėties proporcijų formules. Akivaizdu, kad šios kompanijos didelė turto dalis yra komercinės paslaptys. Ši informacija nors ir būdama išradimo pobūdžio, tačiau nėra patentuojama.⁶⁶

Nežiūrint to, kad skiriasi požiūris į komercinės paslaptis kaip į intelektinės nuosavybės objektą, galima pastebėti skirtingas nuomones, ar tai apskritai yra nuosavybė. Pasaulyje paprastai skiriamos dvi komercinių paslapčių apsaugos teorijos: utilitarinė teorija, teigianti,

⁶⁶ WIPO IP Panorama 04: Trade Secrets. Learning points [interaktyvus] [žiūrėta 2011-02-18]. Prieiga per internetą: <<http://www.wipo.int/sme/en/multimedia/>>.

kad komercinės paslaptys yra nuosavybė, ir komercinės paslapties kaip atsakomybės už neteisėtus veiksmus (*tort law*)⁶⁷ teorija.

Pagal utilitarinę teoriją apsauga nuo informacijos vagystės, kuri yra laikoma nuosavybe, skatina investicijas į tokią informaciją, t. y. šis požiūris yra susietas su tuo, kad komercinė paslaptis kartais yra nuosavybės forma⁶⁸. Kai kurie teisininkai intelektinę nuosavybę laiko viena iš nuosavybės rūšių⁶⁹. Komercinių paslapčių laikymas nuosavybės forma, o kartu ir intelektine nuosavybe, labiausiai yra paplitęs JAV doktrinoje ir praktikoje. JAV aukščiausiasis teismas pritaikė šią teoriją byloje *Ruckelshaus v. Monsanto Co*⁷⁰. Šioje byloje teismas nagrinėjo klausimą, ar komercinės paslapties pasisavinimas tuo pačiu yra ir asmeniui priklausančios nuosavybės pasisavinimas, kuris pagal JAV teisę turėtų būti atlyginamas. Teismas laikydamas, kad komercinė paslaptis yra nuosavybė, nurodė, kad komercinės paslaptys turi daugybę savybių, būdingų ir tradicinei daiktinei nuosavybei. Verslo paslaptis gali būti perleidžiama. Be to, komercinė paslaptis gali sudaryti turtą ir būti perleidžiama bankroto atveju.

Civilinės teisės objekto teorija (*tort law*)⁷¹ laikosi požiūrio, kad komercinės paslapties apsaugos pagrindinis tikslas yra sulaikyti asmenis nuo neteisėto veiksmo ir duoti pagrindą asmens atsakomybei. Tuo pačiu siekiama užtikrinti sąžiningos komercinės praktikos laikymąsi. Ši teorija pagrindžia komercinių paslapčių apsaugą daugelyje Europos valstybių. Anglijoje komercinės paslaptys saugomos konfidencialumo santykių pagrindu. Pareiga laikytis konfidencialumo pareigos nepriskiria savininkui nuosavybės teisės, bet ši pareiga remiasi santykio tarp šalių pobūdžiu ir aplinkybėmis, kurioms esant komercinė paslaptis buvo atskleista. Todėl tol, kol situacija suponuoja konfidencialumo pareigą tarp šalių, informacija yra saugoma nuo informacijos atskleidimo be leidimo. Kai kurie mokslininkai tai

⁶⁷CURZON, L. B. *Dictionary of Law*. 6th ed. London: Longman, 2002, p. 420. Lietuvos teisėje *Tort* galėtų būti verčiamas deliktu. *Tort* – civilinės teisės pažeidimas, nesusijęs su sutartimi.

⁶⁸MERGES, R.P.; MENELL, P. S.; LEMLEY, M.A. *Intellectual Property in the New Technological Age*. 2nd ed. USA: Aspen Publishers Inc., 2000, p. 36.

⁶⁹MERGES, R.P.; MENELL, P. S.; LEMLEY, M.A. *Intellectual Property in the New Technological Age*. 2nd ed. USA: Aspen Publishers Inc., 2000, p. 37.

⁷⁰JAV Aukščiausiojo Teismo 1984 m. byla *Ruckelshaus v. Monsanto Co.*, 467 U.S. 986, 1001–1004. [Žiūrėta 2011–02–11]. Prieiga per internetą: <http://scholar.google.com/scholar_case?case=4542458969053697124&hl=en&as_sdt=2&as_vis=1&oi=scholar>.

⁷¹*Tort law* – ši teisės šaka buvo išplėta Anglijoje. *Tort law* suprantama, kaip teisės pažeidimas, kuris apima turimos civilinės pareigos pažeidimą. Kad šiuo atveju asmeniui kiltų atsakomybė, yra reikalingos trys sąlygos: 1) pareiga turi būti nustatyta įstatymo; 2) pareiga turi kilti tam tikram asmeniui; 3) pareigos pažeidimas turi suteikti teisę į nuostolių atlyginimą. Dažniausiai pasitaikantys pažeidimai yra žala padaryta esant neatsargumui, įžeidimas, ekonominiai deliktai. (TURNER, C., HODGE, S. *Unlocking Torts*. 2nd ed. United Kingdom: Hodder Arnold, 2007, p. 3.)

vadina „komercinio moralumo išlaikymo teorija“⁷². Tačiau prie šios teorijos vystymo prisidėjo JAV teismas sprendime *Pont & Co v. Masland*⁷³ išaiškinę, kad, ar ieškovas, komercinės paslaptis savininkas, turi vertingos informaciją ar ne, atsakovas žino dėl juos siejančio specialaus konfidencialumo ryšio, kurį atsakovas prisiėmė savo valia. Teismo nuomone, nuosavybė gali būti ginčijama, tačiau pareiga laikytis konfidencialumo pareigos negali, kadangi šalis siejo konfidencialumo santykiai.

Skirtingos teorijos dėl komercinių paslapčių laikymo nuosavybe atspindi tarp valstybių besiskiriančių požiūrį į intelektinės nuosavybės prigimtį kaip į visumą. Priklausomai nuo to skiriasi ir požiūris, kokiomis priemonėmis ir kaip turi būti saugomos komercinės paslaptys. Vis dėlto Anglija, turinti bene geriausiai išvystytą komercinių paslapčių teisės doktriną, nelinksta komercines paslaptis laikyti nuosavybe, ir siekia jas saugoti per konfidencialumo santykių pažeidimą arba apsaugą nuo nesąžiningos konkurencijos⁷⁴. Tuo tarpu JAV yra linkstama prie nuosavybės, tuo pačiu ir intelektinės nuosavybės apsaugos, vietoj patikėjimo santykių apsaugos pagal Anglijos teisę. Tačiau reikėtų pabrėžti, kad komercinės paslaptys JAV nėra nuosavybė tradicine prasme⁷⁵. Tai labiau priskiriama netradiciniams intelektinės nuosavybės objektams.

Lietuvoje šiuo klausimu nėra susiformavusios vieningos nuomonės. Visų pirma, kaip minėta, komercinių paslapčių apsauga Lietuvos teisinėje sistemoje nereguluojama specialiais įstatymais, skirtais komercinėms paslaptims. Be to, LR civiliniame kodekse ji tiesiogiai nėra priskiriama prie intelektinės nuosavybės objektų, o išskiriama kaip atskiras civilinės teisės objektas. Antra, komercinėms paslaptims nėra būdingi specifiniai intelektinės nuosavybės objektų požymiai. Komercinė paslaptimi laikoma bet kokia plataus turinio informacija, jeigu ji atitinka slaptumo ir komercinės vertės kriterijus. Trečia, priešingai kitiems pramoninės nuosavybės objektams, nėra būdingos privalomos administracinės registravimo procedūros. Apsauga atsiranda iš karto netaikant jokių specialių reikalavimų. Ketvirta, komercinė paslaptys savo vertę praranda nuo išviešinimo momento ir jų savininkui

⁷² JAGER, M. V. *Trade Secret Law*. Database [interaktyvus]. [Žiūrėta 2010– 10– 20]. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>>.

⁷³ JAV teismo sprendimas 1917 m. byloje *Pont & Co v. Masland*. [Žiūrėta 2011– 02– 22]. Prieiga per internetą: <<http://supreme.justia.com/us/244/100/case.htm>>.

⁷⁴ PADILLE TORRES, P. A. *Overview of International Trade Secret Protection*. In National Law Center for Inter American Free Trade [interaktyvus]. 2001, [žiūrėta 2010–11–10], p. 133. Prieiga per internetą: <<http://www.natlaw.com/pubs/spmxipl4.htm>>.

⁷⁵ PADILLE TORRES, P. A. *Overview of International Trade Secret Protection*. In National Law Center for Inter American Free Trade [interaktyvus]. 2001, [žiūrėta 2010–11–10], p. 133. Prieiga per internetą: <<http://www.natlaw.com/pubs/spmxipl4.htm>>.

suteikiamos ribotos apsaugos priemonės. Be to, teorijoje pripažįstama, kad komercinės paslaptys yra saugomos ne intelektinei nuosavybei skirtų normų pagrindu, o joms suteikiama apsauga pagal prievolių teisę arba apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos. Atsižvelgiant į visus šiuos argumentus, manytina, kad komercinės paslaptys negali būti laikomos tradiciniu intelektinės nuosavybės objektu. Nuo valstybės teisinės doktrinos ir praktikos priklauso, ar tai yra laikoma kokia nors netradicine nuosavybės forma, ar ne.

4. ESMINIŲ IŠTEKLIŲ DOKTRINA, *MICROSOFT* BYLA IR KOMERCINIŲ PASLAPČIŲ SAMPRATA

4.1. Esminių išteklių doktrina: samprata, pagrindiniai aspektai

Apžvelgus nevienodą požiūrį į komercines paslaptis, kaip į intelektinės nuosavybės objektą, dar daugiau piniavos kelia Europos Bendrijų Pirmos instancijos teismo sprendimas *Microsoft* byloje⁷⁶. Pirmos instancijos teismas komercines paslaptis prilygino intelektinės nuosavybės objektams. Ši byla nagrinėjama šiame darbe, nes ji prisidėjo formuojant teisės į komercines paslaptis įgyvendinimo Europos Sąjungoje. Siekiant tinkamai suprasti šią bylą reikėtų trumpai apžvelgti intelektinės nuosavybės teisės ir konkurencijos teisės santykį bei esminių išteklių doktrinos taikymą intelektinės nuosavybės objektams.

Pagrindiniai Europos Sąjungos bendro pobūdžio tikslai, susiję su konkurencijos teise, buvo nustatyti Europos Bendrijos steigimo sutartyje⁷⁷. Šios sutarties 2 str. ir 3 str. buvo nurodyta, kad Sąjungos vienas iš tikslų yra sukurti vidaus rinką ir nustatyti tokios rinkos funkcionavimui būtinas konkurencijos taisykles. Ją pakeitusioje Sutartyje dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau – SESV)⁷⁸ Europos Sąjungai yra suteikiama išimtinė kompetencija nustatyti vidaus rinkos veikimui būtinas konkurencijos taisykles. Tuo tarpu Europos Sąjungos konkurencijos teisė turi du pagrindinius tikslus: skatinti konkurenciją ir prisidėti prie bendrosios rinkos sukūrimo.

Siekiant įgyvendinti šiuos Europos Sąjungos konkurencijos teisės tikslus, kaip nesuderinamas su vidaus rinka, yra draudžiamas bet koks vieno ar kelių ūkio subjektų piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi vidaus rinkoje ar didelėje jos dalyje, galintis paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą (SESV 102 str.). Šiuo atveju draudžiamas yra ne pats dominavimas, tačiau piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi. Paprastai į SESV 102 str. taikymo sritį patenka išnaudotojiškas, išskiriantis elgesys ir piktnaudžiavimas vieninga rinka⁷⁹. Išskiriančiu elgesiu paprastai yra siekiama eliminuoti konkurentus, tuo tarpu išnaudojant rinką yra daromas neigiamas poveikis vartotojams.⁸⁰ Dažniausiai pasitaikančios

⁷⁶ Europos Bendrijų Pirmos instancijos teismo 2007 m. rugsėjo 17 d. sprendimas byloje T-201/04 *Microsoft corp. v. Commission* (2007), ECR II-3601.

⁷⁷ Europos Bendrijos Steigimo Sutartis. OL, 2002 C 325/167; Valstybės žinios, 2004, Nr. 2–2.

⁷⁸ 2007 m. gruodžio 13 d. Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo. OL, 2010 C 83/47, 3 str.

⁷⁹ WHISH, R. *Competition law*. 6th ed. Oxford: Oxford University Press, 2009, p. 199.

⁸⁰ O'DONOGHUE, R.; PADILLA, A. J. *The Law and Economics of Article 82 EC*. Oxford and Portland: Hart Publishing, 2006, p. 3.

piktnaudžiavimo formos yra atsisakymas tiekti, susieti pardavimai ir pirkėjų pririšimas, nesąžininga kainodara, prekybos tarp valstybių narių ribojimas bei kitos.

Vienas iš piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi atvejų, kuriam ir bus skiriamas dėmesys šiame skyriuje, yra dominuojančios įmonės atsisakymas tiekti konkurentams⁸¹. Dominuojantis ūkio subjektas kliudo to prašančiam konkuruojančiam ūkio subjektui gauti prieigą prie jo veiklai reikalingų resursų. Dėl tokio ūkio subjekto elgesio konkurentas yra arba išstumiamas iš rinkos, arba jam paprasčiausiai nėra galimybės įeiti į rinką. Tam, kad atsisakymas tiekti būtų pripažintas piktnaudžiavimu dominuojančia padėtimi, jis turi turėti galimą antikonkurencinį poveikį ir daryti žalą vartotojų gerovei. Tačiau ne visada atsisakymas tiekti gali būti laikomas piktnaudžiavimu dominuojančia padėtimi. Įmonėms paprastai yra suteikiama teisė pasirinkti, kam tiekti, ir nuspręsti, kam nutraukti tiekimą. Šis principas taikomas ir dominuojančią padėtį rinkoje užimantiems ūkio subjektams⁸². Vis dėlto teismų praktikoje buvo įtvirtinta, kad nesutikimas tiekti yra antikonkurencinis, kai atsisakytas tiekti produktas ar išteklius negali būti pakeistas ar kaip nors atgamintas konkurentų. Toks negalėjimas pakeisti ar atgaminti paprastai susiklosto dėl fizinių, teisinių ar ekonominių kliūčių. Atsisakymas duoti priėjimą prie nepakeičiamų išteklių kelia grėsmę, kad gali būti apribota konkurencija⁸³. Todėl šie resursai dėl jų reikšmės yra laikomi esminiais ištekliais.

Esminių išteklių doktrina buvo pradėta formuoti *Hugin*⁸⁴ ir *Commercial Solvents*⁸⁵ bylose. Esminių išteklių doktrinos atsiradimas yra susijęs su Europos Komisijos siekiu užkirsti kelią monopolijų atsiradimui ir siekiu liberalizuoti tokias rinkas, kaip telekomunikacijos, transportas ir kitos. Šios rinkos tradiciškai nuo seno buvo kontroliuojamos monopolinę padėtį užimančių ūkio subjektų.

Pagal šią doktriną dominuojantis ūkio subjektas neturi teisės atsisakyti tiekti esminio išteklius, jeigu tai galėtų išstumti jo konkurentą iš rinkos ir būtent to yra siekiama. Doktrina remiasi prielaida, kad dominuojančiam ūkio subjektui nėra draudžiama kontroliuoti išteklių,

⁸¹ European Commission's discussion paper, *DG Competition Discussion Paper on the Application of Article 82 of the Treaty on the Exclusionary Abuses*. 2005 [žiūrėta 2011–03–03], 210 punktas. Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/competition/antitrust/art82/discpaper2005.pdf>>.

⁸² European Commission's discussion paper, *DG Competition Discussion Paper on the Application of Article 82 of the Treaty on the Exclusionary Abuses*. 2005 [žiūrėta 2011–03–03], 207 punktas. Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/competition/antitrust/art82/discpaper2005.pdf>>.

⁸³ O'DONOGHUE, R.; PADILLA, A. J. *The Law and Economics of Article 82 EC*. Oxford and Portland: Hart Publishing, 2006, p. 407.

⁸⁴ Europos Komisijos 1977 m. gruodžio 8 d. sprendimas byloje *Hugin/Lipton* (1978), OJ 22/23.

⁸⁵ Europos Teisingumo Teismo 1973 m. kovo 14 d. sprendimas byloje 6 ir 7/73 *R Istituto Chemioterapico Italiano S.p.A. and Commercial Solvents Corporation v Commission of the European Communities* (1974), ECR–223.

kurie gali būti reikalingi tam, kad konkurentai galėtų konkuruoti kitose vertikaliai ir horizontaliai susijusiose rinkose. Atsisakymas suteikti priėjimą prie esminių išteklių gali būti prilygintas atsisakymui tiekti. Tik skirtumas tas, kad čia sprendžiama ne atsisakymo tiekti klausimas, bet priėjimo prie dominuojančio ūkio subjekto valdomo esminio išteklių klausimas. Siekiant konstatuoti SESV 102 str. pažeidimą, pirmiausia reikia nustatyti, ar išteklių neįmanoma atgaminti ekonomiškai priimtinais sąlygomis, t.y. kad išteklius neturi pakaitalų. Dėl tokio savo pobūdžio išteklius yra būtina reikalingas konkurentams, kad jie galėtų rinkoje vykdyti atitinkamą veiklą. Antra, svarbu nustatyti, kad konkurentas neturėdamas priėjimo prie šio išteklių negalės vykdyti ekonominės veiklos. Dėl šios priežasties gali būti eliminuota bet kokia konkurencija pasrovinėje rinkoje. Tai gali padaryti žalos vartotojams⁸⁶. Trečia, toks atsisakymas nėra objektyviai pateisinamas. Ir ketvirta, ištekliui nėra jokių tinkamų pakaitalų (faktinių ar potencialių)⁸⁷. Vien tai, kad konkuruojantis ūkio subjektas negali sukurti išteklių nėra pakankamas pagrindas jį pripažinti esminiu. Akivaizdu, kad konkurencija telekomunikacijų srityje yra neįmanoma, jeigu konkurentai neturi priėjimo prie telekomunikacijų tinklo. Antro tokio tinklo sukūrimas yra neįmanomas ir ekonomiškai nepagrįstas, o dominuojančiam ūkio subjektui atsisakius suteikti prieigą prie jo konkurentams bus neįmanoma įeiti į rinką. Iš šio pavyzdžio matyti, kad tokiu būdu nėra sudėtinga sukurti monopolinę padėtį.

Vis dėlto darbo tikslas nėra išsamus šios doktrinos nagrinėjimas, nors pamatiniai teiginiai yra reikalingi toliau aptariant esminių išteklių doktrinos taikymą intelektinės nuosavybės teisėms ir komercinėms paslaptims. Iš pradžių esminių išteklių doktrina buvo siejama tik su infrastruktūros elementais, tokiais kaip uostas, telekomunikacijų tinklai, geležinkelis. Tačiau plėtojant esminių išteklių doktriną, į ją pateko ir intelektinės nuosavybės objektai bei komercinės paslaptys.

⁸⁶ 2009 m. vasario 24 d. Komisijos komunikatas *Komisijos — Įgyvendinimo prioritetų taikant EB sutarties 82 straipsnį dominuojančių įmonių piktnaudžiaujamam antikonkurenciniam elgesiui gairės*. OL, 2009 C 45/02.

⁸⁷ Europos Teisingumo Teismo 1998 m. lapkričio 26 d. sprendimas byloje C-7/97, *Oscar Bronner GmbH & Co. KG v Mediaprint Zeitungs* (1998), ECR I-07791.

4.2. Esminių išteklių doktrina ir intelektinės nuosavybės objektai

Esminių išteklių doktrina yra taikoma ir intelektinės nuosavybės objektams. Intelektinės nuosavybės objektų turėjimas reiškia, kad savininkas įgyja teisę kontroliuoti jo turimų objektų naudojimą⁸⁸, t. y. išimtinės teises į intelektinės nuosavybės objektus. Intelektinės nuosavybės objektų savininkas gali būti dominuojanti įmonė rinkoje ir priėjimas prie jos turimų intelektinės nuosavybės objektų taip pat gali būti reikalinga veikimo sąlyga kitiems ūkio subjektams pasrovinėse rinkose. Tokiomis aplinkybėmis intelektinės nuosavybės teisė gali atsidurti priešpriešoje su konkurencijos teise. Europos Teisingumo Teismas gali įsikišti, jeigu turimos intelektinės nuosavybės teisės yra įgyvendinamos veiksmingą konkurenciją iškraipančiu būdu. Pagrindinės priežastys, kodėl Europos Teisingumo Teismas gali teisėtai reguliuoti intelektinės nuosavybės teisių įgyvendinimą, yra dvi. Pirmoji yra ta, kad konkurencijos taisyklės Europos Sąjungos teisėje užima labai svarbią vietą, kai tuo tarpu intelektinės nuosavybės teisės yra paliktos reguliuoti nacionalinei teisei. Antra, konkurencijos taisyklės yra susijusios su viešosios teisės normomis, ginančiomis viešą interesą, tuo tarpu intelektinės nuosavybės teisių įgyvendinimas yra laikoma civilinės teisės dalimi⁸⁹.

Atsisakymas licencijuoti yra laikoma specifine atsisakymo tiekti forma. Europos Teisingumo Teismas *Magill*⁹⁰ ir *IMS Health*⁹¹ bylose numatė sąlygas, kuomet yra privaloma licencijuoti turimus intelektinės nuosavybės objektus. *Magill* byloje Europos Teisingumo teismas nurodė, kad intelektinės nuosavybės teisės yra susijusios su konkurencijos teise. Šioje byloje transliuotojų atsisakymas licencijuoti jų turimas televizijos programas *Magill* tam, kad sudarytų visų transliuojamų televizijos programų vieną gidą, buvo pripažintas antikonkurenciniu. Pats atsisakymas suteikti licenciją nėra piktnaudžiavimas dominuojančia

⁸⁸ CORNISH, W.; LLEWELYN, D. *Intellectual Property: Patents, Copyrights, Trade Marks and Allied Rights*. 6th ed. London: Sweet & Maxwell, 2007, p. 6.

⁸⁹ ANDERMAN, S. *Does the Microsoft Case offer a New Paradigm for the 'Exceptional Circumstances' Test and Compulsory Copyright Licenses under EC Competition Law?* In *The Competition Law Review* [interaktyvus]. 2004 gruodis [žiūrėta 2011-03-05]. Prieiga per internetą: <www.clasf.org>.

⁹⁰ Europos Teisingumo Teismo 1995 m. balandžio 6 d. sprendimas sujungtose bylose C-241/91 P ir C-242/91 P *Radio Telefis Eireann (RTE) and Independent Television Publications Ltd (ITP) v. Commission of the European Communities* (1995), ECR I-00743.

⁹¹ Europos Teisingumo Teismo 2004 m. balandžio 29 d. sprendimas byloje C-418/01 *IMS Health v. NDC Health* (2004), ECR I-5039.

padėtimi⁹². Tačiau, esant išskirtinėms aplinkybėms, bendrovių elgesys gali būti pripažįstamas piktnaudžiavimu dominuojančia padėtimi. Tokiomis išimtinėmis aplinkybėmis šioje byloje buvo:

- 1) esamo ar potencialaus pakaitalo naujam produktui, kuriam yra vartotojų paklausa, nebuvimas (trukdymas naujo produkto atsiradimui),
- 2) pateisinamo pagrindo atsisakyti suteikti licenciją nebuvimas,
- 3) faktas, kad transliuotojai saugoja antrinę rinką sau, taip pašalindami konkurenciją, t.y. efektyvios konkurencijos ribojimas.

IMS Health byloje kompanijai IMS Health priklausė farmacijos produktų regioninių pardavimų duomenų bazė, veikianti „1860 „plytų“ struktūros“ pagrindu, kuri buvo saugoma autorių teisės. Konkurentui NDC pateikus skundą, Europos Komisija priėmė sprendimą, kad IMS Health privalo suteikti savo konkurentui priėjimą prie turimos duomenų bazės. Komisijos nuomone, tokios duomenų bazės naudojimas *de facto* tapo rinkos standartu. Vėliau šis sprendimas buvo panaikintas dėl pasikeitusių aplinkybių. Europos Teisingumo Teismas konstatavo, kad atsisakymas suteikti licenciją į turimus intelektualinės nuosavybės objektus nėra pats savaime piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi. Teisė suteikti licenciją yra išimtinė teisė į turimus nuosavybės objektus. Tam, kad būtų konstatuotas Europos Bendrijos sutarties 82 str. (dabar sutarties dėl SESV 102 str.) pažeidimas, būtinos trys sąlygos: 1) trukdymas naujo produkto atsiradimui, kuriam yra vartotojų poreikis ir paklausa, 2) atsisakymas yra nepagrįstas ir 3) pašalinama konkurenciją esamoje, potencialioje ir hipotetinėje pasrovinėje rinkoje. Be to, buvo pabrėžta vartotojų interesų apsaugos svarba, kai derinami skirtingi interesai saugant intelektualinės nuosavybės objektus ir savininko ekonomine teisę veikti laisvos konkurencijos sąlygomis.

Akivaizdu, kad konkurencijos teisės taikymas intelektualinės nuosavybės objektams kelia įtampą dėl intelektualinės nuosavybės savininkams suteikiamų išimtinių teisių apribojimo. Kyla klausimas, ar toks intelektualinės nuosavybės teisių apribojimas yra pagrįstas. Manoma, kad intelektualinės nuosavybės teisė skatina kurti monopolijas, tuo tarpu, kai konkurencijos teisės tikslas yra joms užkirsti kelią⁹³. Pavyzdžiui, patento savininkui yra suteikiama teisė uždrausti naudoti jo turimą išradimą 20 metų. Tačiau šio patento turėjimas nebūtinai jo savininką daro

⁹² Europos Teisingumo Teismo 1995 m. balandžio 6 d. sprendimas sujungtose bylose C–241/91 P ir C–242/91 *Radio Telefis Eireann (RTE) and Independent Television Publications Ltd (ITP) v. Commission of the European Communities (1995)*, ECR I–00743, 49 punktas.

⁹³ HOVENKAMP, H. *IP and Antitrust, an Analysis of Antitrust Principles Applied to Intellectual Property Law*. USA: Aspen Publishers, 2002, p. 10–3.

monopolistu rinkoje. Viena vertus, patento turėtojas nedraudžia gaminti kitų produktų, besivaržančių su jo gaminamais naudojant turimą patentą. Kita vertus, vis dėlto patento savininkui yra suteikiamas imunitetas prieš konkurentų veiksmus naudojant jo turimą išradimą.

Tai, kad intelektinės nuosavybės teisių turėjimas jų savininkui suteikia išimtinės teises į išradimo naudojimą, dar nereiškia, kad intelektinės nuosavybės teisės įgyja imunitetą nuo konkurencijos teisės kišimosi⁹⁴. Iš tiesų, šios dvi sistemos turi tą patį pagrindinį tikslą – užtikrinti vartotojų gerovę ir veiksmingą išteklių paskirstymą. Be to, tiek konkurencijos teisė, tiek intelektinės nuosavybės teisė yra būtinos, kad būtų skatinamas naujovių diegimas ir jų konkurencingas naudojimas.

Intelektinės nuosavybės tikslas yra skatinti investicijas ir mokslo pažangą. Jeigu didelės investicijos kurti naujas idėjas ir sukurtų rezultatų naudojimas nebus saugomas, taip bus suteikta teisė visiems konkurentams be atlygio naudoti intelektinės nuosavybės objektus⁹⁵. Tačiau iš kitos pusės gali kilti pavojus, kad intelektinės nuosavybės objekto savininkas, taps dominuojančiu rinkoje ir sukurs monopoliją tam tikroje apibrėžtoje rinkoje. Tokiu atveju būtų pažeista konkurencija rinkoje ir vartotojų interesai. Galimas investicijų grąžos sumažėjimas ir investicijoms tinkamos apsaugos nebuvimas, gali mažinti ir pačią mokslo pažangą. Dėl to, nesant paskatų investuoti, rinkose esantis intelektinis kapitalas nuvertės. Akivaizdu, kad ši dvejopa teikiama apsauga turi būti suderinta tarpusavyje ir papildanti viena kitą. Tuomet, kai tarp konkurencijos rinkose ir naujovių diegimo yra pažeista pusiausvyra, *ex-post* konkurencijos taisyklių taikymas gali būti reikalingas užtikrinti vidaus rinkos veikimą sąžiningos konkurencijos sąlygomis. Galima sutikti su teiginiu, kad kiekvienu atveju yra svarbu vertinti, koks yra dominuojančio ūkio subjekto įpareigojimo suteikti prieigą poveikis investicijoms. Tiek materialioji, tiek intelektinė nuosavybė yra nuosavybė ekonomikoje ir vertinga kiekvieno ūkio subjekto turto dalis. Šios nuosavybės rūšys turėtų būti vertinamos iš esmės laikantis tų pačių standartų, analizuojant vienašalius atsisakymus dalintis esminiais ištekliais pagal 82 str.⁹⁶.

Vis dėlto pritaritina nuomonei, kad, reikalaujant verslo sėkmės vaisiais dalintis su konkurentais, turėtų būti išlaikyta pusiausvyra tarp laisvos konkurencijos užtikrinimo ir

⁹⁴ European Commission's *Guidelines on the application of Article 81 of the EC Treaty to technology transfer agreements*. OJ 2004 C 101/02, p. 7.

⁹⁵ CORNISH, W.; LLEWELYN, D. *Intellectual Property: Patents, Copyrights, Trade Marks and Allied Rights*. 6th ed. London: Sweet & Maxwell, 2007, p. 41.

⁹⁶ O'DONOGHUE, R.; PADILLA, A. J. *The Law and Economics of Article 82 EC*. Oxford and Portland: Hart Publishing, 2006, p. 423.

investicijų bei inovacijų diegimo skatinimo⁹⁷. Tačiau pasiekti tinkamą pusiausvyrą nėra lengva. Iki Pirmos instancijos teismo sprendimo priėmimo *Microsoft* byloje nebuvo praktikos kaip turėtų būti taikoma esminių išteklių doktrina komercinėms paslaptims. Iš vienos pusės tai yra suprantama, nes komercinių paslapčių apsauga taikoma vadovaujantis nacionaliniais teisės aktais. Beje, Europos Sąjungos teisė šio teisinio instituto iš esmės nereglamentuoja. Tačiau iš kitos pusės, kaip matysime, Pirmos instancijos teismas *Microsoft* byloje laikėsi šiek tiek kitokios pozicijos. Todėl lieka dar vienas neaiškumas, kaip saugoti investicijas į komercines paslaptis, kurios pasižymi specifiniais bruožais, skiriančiais jas nuo intelektualinės nuosavybės objektų.

4.3. Europos Komisijos ir Pirmos instancijos teismo pozicija *Microsoft* byloje

2004 metais EB Komisija nustatė, kad *Microsoft* pažeidė EB steigimo sutarties 82 str., nes neleido konkurentams naudoti jos turimos informacijos, saugomos intelektualinės nuosavybės teisių ir komercinių paslapčių pavidalu. 2007 m. rugsėjo 17 d. Pirmos instancijos teismas priėmė sprendimą, kuriuo palaikoma Europos Komisijos pozicija ir *Microsoft* pripažinta kalta pažeidusi EB steigimo sutarties 82 str. Šis Pirmos instancijos teismo sprendimas iš dalies atitinka iki jo susiklosčiusią Teismo praktiką, tačiau tuo pačiu pasižymi ir tam tikrais esminiais skirtumais. Be to, tai pirmasis teismo sprendimas, kuriame esminių išteklių doktrina buvo pritaikyta ir komercinėms paslaptims.

Ginčas kilo *SUN*, pagrindiniam Microsoft konkurentui serverių ir serverių operacinių sistemų rinkoje, paprašius Microsoft pateikti su suderinamumu susijusius (sąsajos) duomenis. Šie duomenys *SUN* buvo reikalingi, kad sukurtų produktą, kuris veiktų Microsoft siūlomoje operacinėje sistemoje, ir būtų galima su Microsoft konkuruoti darbo grupių serverių operacinių sistemų rinkoje (angl. – *market for work group servers*). Be to, Microsoft buvo kaltinama ir dėl asmeninių kompiuterių klientų operacinių sistemų *Windows* ir *Windows Media Player* susisietų pardavimų. Tačiau, kaip jau buvo minėta, klausimai susiję su susietais pardavimais ir *Windows Media Player* šiame darbe nebus nagrinėjami.

Komisijos nuomone, Microsoft turėjo dominuojančią padėtį dviejose rinkose: 1) asmeninių kompiuterių operacinių sistemų ir 2) darbo grupių serverių operacinių sistemų

⁹⁷ TOTH, A. *Protection of investments in European abuse of dominance cases*. In European Competition Law Review [interaktyvus]. 2008, nr. 29(12) [žiūrėta 2011-03-06], p. 710-716. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>>.

rinkoje. Specifinė „sąveikos“, „sąsajos“ informacija (angl. – *interface information, interoperability information*) nebuvo suteikta konkurentams informacinių technologijų srityje. Bendruoju požiūriu, sąsajos informacija yra tokia, kuri yra reikalinga programinės įrangos gamintojams tam, kad sukurtų produktus galinčius veikti su kitų gamintojų programomis ir jų sistemose⁹⁸. Ši informacija paprastai yra saugoma kaip intelektinė nuosavybė, patentai arba autorių teisė, arba nepatentuojamas *know-how*, komercinė paslaptis. Dėl Microsoft korporacijos atsisakymo suteikti šią informaciją, ji buvo pripažinta pažeidusi EB steigimo sutarties 82 str. (dabar SESV 102 str.).

Paprastai nepriklausomi kompiuterių programinės įrangos gamintojai privalo kurti programas, kurios veiks Microsoft gaminamų asmeninių kompiuterių operacinėje sistemoje⁹⁹. Kadangi tai yra pagrindinė sąlyga siekiant išsilaikyti rinkoje, kurioje nėra didelės paklausos produktams, neveikiantiems dominuojančio ūkio subjekto operacinėje sistemoje. Microsoft palyginus su savo konkurentais užėmė padėtį, leidusią vienaip ar kitaip paveikti savo konkurentus. Konstatuoti piktnaudžiavimą dominuojančia padėtimi dėl atsisakymo suteikti šią su suderinamumu susijusią informaciją be detalesnės aplinkybių analizės neįmanoma. Pirmos instancijos teismas pripažino, kad ūkio subjektai yra laisvi pasirinkti savo verslo partnerius, kam tiekti turimus išteklius, o kam ne. Bet norint nustatyti, ar įgyvendinant šią teisę nebuvo pažeista sąžininga konkurencija, Teismas turėjo įvertinti visas bylos aplinkybes.

Atkreiptinas dėmesys, kad vienas svarbiausių Pirmos instancijos teismo teiginių buvo susijęs su sąsajos informacijos, saugomos pagal autorių teisę ir kaip komercinė paslaptis, vertinimu. Teismas slaptą informaciją, t.y. *know-how* buvusią komercine paslaptimi, prilygino intelektinės nuosavybės objektams. Teismas nurodė, kad: „<...> galiausiai niekas nepateisina teiginio, kad slaptai technologijai taikoma didesnė apsauga nei, pavyzdžiui, technologijai, kurią, išduodant patentą, jos išradėjas turėjo atskleisti visuomenei“¹⁰⁰. Kaip bus toliau aptariama šiame darbe, lieka neaišku, ar informacija, kurią Microsoft atsisakė suteikti konkurentams, iš tiesų gali būti laikoma intelektine nuosavybe ir atitinkamai saugoma. *Microsoft* savo argumentuose nurodė, kad jų turimi su suderinamumu susiję duomenys, komunikacijų protokolai, buvo saugomi kaip patentai ir slapta informacija. Korporacija

⁹⁸ JONES, A.; SUFRIN, B. *EC Competition Law: Texts, Cases and Materials*. 3rd ed., Oxford: Oxford University Press, 2007, p. 571.

⁹⁹ *Microsoft corp. v. Commission* (2007), 452 punktą.

¹⁰⁰ Pirmos instancijos teismo 2007 m. rugsėjo 17 d. sprendimas byloje T–201/04 *Microsoft corp. v. Commission* (2007), ECR II–3601, 693 punktą.

turėjo įgijusi patentus Europoje ir JAV valstijose ir dar buvo apie 20 išradimų turėjo būti registruojami. Be patentų suteikiamos apsaugos protokolai buvo saugomi ir autorių teisės. Taip pat buvo teigiama, kad Microsoft protokolai (angl. – *communication protocols*) yra vertinga įmonės komercinė paslaptis. Todėl suteikiant šių komunikacijų protokolų licencijas neišvengiamai būtų perduota informacija apie serverių operacinių sistemų vidaus charakteristikas. Vien kuriant ir tobulinant šiuos komunikacijų protokolus reikėjo įdarbinti daug inžinierių ir panaudoti finansinių išteklių. Toks šios informacijos pobūdis leidžia daryti prielaidą, kad šie protokolai gali būti atskleidžiami tik pagal susitarimus dėl licencijų, kurie numato konfidencialumo išipareigojimą ir kuriuose pripažįstamas jos, kaip šios technologijos savininkės, statusas¹⁰¹. Microsoft tvirtino, kad komercinės paslaptys yra pramoninės nuosavybės dalis ir todėl jos saugomos pagal nacionalinės teisės normas. Be to, atmetamas Europos Komisijos teiginys, kad bendrovė patiria mažiau žalos, tuomet kai atskleidžiama komercinė paslaptis, negu tuomet, kai yra pažeidžiamas patentas arba autorių teisės. Microsoft teigimu, toks atsisakymas suteikti informaciją yra pateisinamas, nes prašoma informacija yra saugomas intelektinės nuosavybės objektas, į kurį yra daug investuota ir jo sukūrimas pareikalavo daug išlaidų. Protokolų atskleidimas sumažintų jos pačios ir konkurentų norą investuoti. Taigi, Microsoft nuomone, toks atsisakymas yra objektyviai pateisinamas.

Dar 2004 metais Europos Komisija atmetė teiginį, kad reikalaujama pateikti informacija yra saugoma pagal intelektinei nuosavybei ir komercinėms paslaptims taikomas teisės normas. Tai pagrįsdama ji pateikė keletą argumentų: 1) Komisija laikė, kad informacija nebuvo pakankamo išradimo lygio¹⁰²; 2) Microsoft nepavyko įrodyti, kad informacija buvo saugoma kaip koks nors intelektinės nuosavybės objektas ir kad ginčijamas sprendimas įtraukė ir privalomų licencijų suteikimą¹⁰³. Buvo prieita prie tokių išvadų, nes *Microsoft* nepademonstravo, kad tariamos naujovės yra saugomos kaip patentai. Tik vėliau byloje administracinės procedūros metu Microsoft sugebėjo pradėti teikti patentines paraiškas turimiems išradimams¹⁰⁴. Komisija neatmetė galimybės, kad ginčijamoms specifikacijoms gali būti taikoma autorių teisė. Tačiau patikslino, jog tai nereiškia, kad „taip dokumentuotos“ informacijos panaudojimas įgyvendinant ją operacinėje sistemoje pažeidžia autorių teises. Specifikacijų įgyvendinimas nėra kopija, o lemia visiškai atskiro kūrinio atsiradimą. Be to,

¹⁰¹ *Microsoft corp. v. Commission* (2007), 273 punktas.

¹⁰² *Microsoft corp. v. Commission* (2007), 276–278 punktas.

¹⁰³ *Microsoft corp. v. Commission* (2007), 277 punktas.

¹⁰⁴ *Microsoft corp. v. Commission* (2007), 278 punktas.

Komisija tvirtina, kad klausimas, ar specifikacijoms taikytina autorių teisė, pagal savo prigimtį yra grynai pagalbinis, primindama, jog pagrindinis klausimas šioje byloje yra Microsoft nustatyta pareiga atskleisti informaciją ir leisti ja naudotis, dėl ko būtinai reikia parengti dokumentą.¹⁰⁵

Komisija pripažino, kad informacija, kurios atskleidimo yra reikalaujama iš Microsoft, buvo saugoma kaip slapta nuo konkurentų darbo grupių serverių operacinių sistemų rinkoje. Microsoft nuomone, jos „komercinės paslaptys“ prilygsta „įstatymo įtvirtintoms“ intelektinės nuosavybės teisėms. Šiuo klausimu Komisija nurodo, kad teismų praktika dėl privalomo licencijų suteikimo tiesiogiai nėra taikytina komercinėms paslaptims ir kad jų apsauga pagal nacionalinės teisės aktus yra labiau ribota negu autorių teisių arba patentų suteikiama apsauga¹⁰⁶. Egzistuoja bendra prezumpcija Europos Sąjungos konkurencijos teisėje, kad savininko atsisakymas licencijuoti intelektinės nuosavybės objektus gali būti teisėtas. Tai dar nereiškia šios prezumpcijos automatiško taikymo ir komercinėms paslaptims. Šiuo konkrečiu atveju, komercinės paslapties vertė priklauso ne nuo išradimo lygio, bet nuo to, ar ją turėjo dominuojantis ūkio subjektas¹⁰⁷. Tokiais argumentais buvo išreikšta Komisijos pozicija, kad atsisakymas suteikti licenciją į komercines paslaptis negali būti vertinamas taip pat, kaip ir atsisakymas licencijuoti intelektinės nuosavybės objektus.

Pirmos instancijos teismas, priešingai negu Komisija, manė, kad nėra būtina spręsti dėl Microsoft komunikacijos protokolams ar jų specifikacijoms taikytinų intelektinės nuosavybės teisių¹⁰⁸. Teismo nuomone, Microsoft argumentai dėl tariamų intelektinės nuosavybės teisių savaime negali turėti įtakos ginčijamo sprendimo teisėtumui. Teismas, neduodamas kokio nors išsamesnio paaiškinimo, preziumavo, jog nagrinėjami protokolai ar jų specifikacijos patenka į intelektinės nuosavybės teisių taikymo sritį arba yra komercinės paslaptys ir jog šios paslaptys prilygintinos intelektinės nuosavybės teisėms¹⁰⁹. Vėliau Teismas aiškiai konstatavo, kad nėra jokio rimto pagrindo, dėl kurio komercinių paslapčių apsauga turėtų būti aukštesnio lygio negu intelektinės nuosavybės objektų, kurie buvo atskleisti visuomenei juos registruojant¹¹⁰. Pirmosios instancijos teismo nuomone, pagrindinis klausimas yra, ar įvykdomos sąlygos, kuriomis dominuojančią padėtį užimanti įmonė gali būti įpareigota suteikti licenciją intelektinės nuosavybės teisėms.

¹⁰⁵ *Microsoft corp. v. Commission* (2007), 279 punktas.

¹⁰⁶ *Microsoft corp. v. Commission* (2007), 280 punktas.

¹⁰⁷ *Microsoft corp. v. Commission* (2007), 280 punktas.

¹⁰⁸ *Microsoft corp. v. Commission* (2007), 283 punktas.

¹⁰⁹ *Microsoft corp. v. Commission* (2007), 289 punktas.

¹¹⁰ *Microsoft corp. v. Commission* (2007), 693 punktas.

Microsoft teigė, kad komercinių paslapčių suteikimas konkurentams neigiamai paveiks svarbias investicijas į naujovių diegimą. Komisija atsakydama į šį teiginį pabrėžė, kad prašoma informacija nėra susijusi su Microsoft produktų šaltinio kodų atskleidimu, o tik su kai kuriomis protokolų specifikacijomis. Komisija lygino teigiamą poveikį, kuris atsirastų Microsoft įpareigojus atskleisti informaciją, investicijoms į naujovių diegimą su neigiamu. Atsižvelgus į viską, galimas neigiamas poveikis įpareigojimo suteikti informaciją investicijoms į naujovių diegimą yra persveriamas teigiamo poveikio visai pramonei diegiant naujoves. Komisija išvelgia ir galimą neigiamą poveikį investicijoms pačiai Microsoft. Tačiau iš kitos pusės, jeigu Microsoft elgesys būtų antikonkurencinis ir taip efektyvi konkurencija būtų eliminuota iš pasrovinių rinkų, tada neigiamas poveikis būtų ryškus visai rinkai ir netgi pačiai Microsoft korporacijai. Pats Pirmos instancijos teismas dėl poveikio investicijoms iš esmės nepasisakė ir palaikė Komisijos poziciją, juo labiau, kad šalys nekėlė klausimo dėl neigiamo poveikio investicijoms. Pirmos instancijos teismas pastebėjo, kad Microsoft įeidama į rinką pati rėmėsi tokia susiklosčiusia praktika, kas jai leido išsivirtinti rinkoje ir savo produktą padaryti patrauklų vartotojui¹¹¹. Tačiau reikia vertinti išimtinių aplinkybių buvimą, kai atsisakoma suteikti intelektinės nuosavybės objektus konkurentams. Tokiais atvejais, Teismas turi išlaikyti pusiausvyrą tarp investicijų apsaugos, suteikiamos intelektinės nuosavybės teisių, ir konkurencijos skatinimo rinkoje¹¹².

Microsoft teigė, kad jos atsisakymas yra objektyviai pateisinamas dėl intelektinės nuosavybės objektų ir investicijų apsaugos. Pastebėtina, kad objektyviai pateisinti atsisakymą suteikti prieigą prie sąsajos informacijos būtų galima, jeigu dominuojanti padėtis būtų pasiekama dėl produktų naudingumo vartotojui ir originalumo¹¹³. Dėl tokios aplinkybės buvimo turėtų būti leidžiama toliau konkuruoti ir nesuteikti su suderinamumu susijusios informacijos. Taip pat, jeigu toks atsisakymas pateisinamas vien tuo, kad yra prašoma licencijuoti intelektinės nuosavybės teises, tokiu atveju testas ir privalomos licencijos negalėtų išvis būti taikoma¹¹⁴.

¹¹¹ *Microsoft corp. v. Commission* (2007), 702 punktas.

¹¹² HOWARTH, D. "Windows has performed an illegal operation": the Court of First Instance's judgement in *Microsoft v Commission*. In *European Competition Law Review* [interaktyvus]. 2008, nr. 29(2) [žiūrėta 2011–03–05], p. 117–134. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>>.

¹¹³ ANDERMAN, S. *Does the Microsoft Case offer a New Paradigm for the 'Exceptional Circumstances' Test and Compulsory Copyright Licenses under EC Competition Law?* In *The Competition Law Review* [interaktyvus]. 2004 [žiūrėta 2011–03–05]. Prieiga per internetą: <www.clasf.org>.

¹¹⁴ STRAETEMANS, A. *The EU Microsoft Case – Not as Soft a Case*. In *jura falconis* [interaktyvus]. Jg 44, 2007–2008, nr 4 [žiūrėta 2011–03–06], p. 563–586. Prieiga per internetą: <<http://www.law.kuleuven.be>>.

4.4. Sąsajų kaip kompiuterių programų elementų apsauga

Microsoft byloje kilęs ginčas yra susijęs su kompiuterių programų ir sąsajų apsauga. Sąsajos yra programos dalis, užtikrinanti programos ir kompiuterio įrangos, skirtingų programų tarpusavio sujungimą. Kompiuterių programų autoriams yra svarbu, kad jų sukurtos programos ir įdėtos didelės investicijos būtų apsaugotos nuo neteisėto naudojimo. Pagal TRIPS sutarties 10 str. kompiuterių programos yra saugomos kaip literatūros kūriniai. Tačiau nederėtų vien dėl šios nuostatos kompiuterių programas sutapatinti su literatūros kūriniais.

Pagal 2009 metų Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvą 2009/24/EB¹¹⁵: „siekiant išvengti abejonių, reikia aiškiai nustatyti, kad pagal šią direktyvą autorių teisių apsauga taikoma tik kompiuterio programos išraiškai, o ne idėjoms ir principams, kuriais remiasi programos elementai, įskaitant ir elementus, kuriais remiasi sąsajos. Pagal autorių teisių principus logika, algoritmai ir programavimo kalba susideda iš idėjų ir principų, šios idėjos ir principai nėra šios direktyvos apsaugos objektas. Vadovaujantis valstybių narių įstatymais ir teismų praktika bei tarptautinėmis autorių teisių konvencijomis, tų idėjų ir principų išraiškai turi būti taikoma autorių teisių apsauga“. Matyti, kad idėjos ir principai, kuriais remiasi sąsajos, nėra saugomi, kaip intelektinės nuosavybės objektai. Pagal TRIPS sutartį patentuojami visokie visų technologijos sričių išradimai, produktai ar procesai, tik jeigu jie yra nauji, išradimo lygio ir gali būti pritaikomi pramonei¹¹⁶. Tai reiškia, kad kompiuterių programa ir su ja susiję išradimai gali būti patentuojami, jeigu tik pateikia naują techninį kokios nors problemos sprendimą, todėl nesaugomi, pavyzdžiui, kompiuteriniai žaidimai. Yra sudėtinga atskirti sąsajas, kurios turėtų būti saugomos pagal autorių teisę, ir nesaugomas idėjas, kuriomis remiasi sąsajos. Kuriant programą visada yra daug abstrakčios informacijos ir metodų, kurie atsiranda sprendžiant problemas, algoritmų, kurie neatitinka visų patentabilumo reikalavimų, tačiau jų nesaugo ir autorių teisė¹¹⁷. Dažniausiai tokią informaciją bendrovės saugo kaip konfidencialią ir laiko savo komercine paslaptimi. Reikėtų nepamiršti, kad Direktyvoje 2009/24 yra aiškiai nurodytas jos santykis su konkurencijos taisyklėmis. Direktyvos nuostatos nepažeidžia konkurencijos taisyklių taikymo pagal EB

¹¹⁵ 2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/24/EB dėl kompiuterių programų teisinės apsaugos. OL L 111, p. 16, 11 punktas.

¹¹⁶ 1994 m. Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartis. 1C Priedas: Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba. Valstybės žinios, 2001, Nr. 46–1620, 27 str. 1 d.

¹¹⁷ WIPO Intellectual Property Handbook: Policy, Law and Use [interaktyvus]. Nr. 489 (E), 2nd ed., 2004. [Žiūrėta 2011–02–15] paragrafas 7.13. Prieiga per internetą: <<http://www.wipo.int>>.

steigimo sutarties 81 ir 82 str., jei dominuojantis tiekėjas atsisako pateikti informaciją būtiną suderinamumui. Taip buvo patvirtinta, kad techninis vystymasis informacinių technologijų srityje yra labiausiai skatinamas, kai rinkoje veikia daug skirtingų technologijų kūrėjų.

4.5. Atsisakymo suteikti su suderinamumu susijusią informaciją vertinimas

Komercinių paslapčių priskyrimas prie intelektinės nuosavybės objektų arba nepriskyrimas yra svarbus vertinant Microsoft veiksmus. Jeigu komercinės paslaptys nepriskiriamos prie intelektinės nuosavybės, jos yra laikomos materialia nuosavybe, tuomet vertinant dominuojančio ūkio subjekto elgesį yra taikomas klasikinis esminių išteklių testas. *Bronner*¹¹⁸ byloje nurodyta, kad piktnaudžiaujama dominuojančia padėtimi nesuteikiant prieigos prie esminio šaltinio, jeigu:

1. atsisakymas tiekti šaltinį, kuris yra būtinas;
2. atsisakymas tiekti pašalina konkurenciją
3. ir nepateisinama objektyviais kriterijais.

Kadangi *Microsoft* byloje ginčas kilo dėl patentų, autorių teisių ir komercinių paslapčių, yra neaišku, ar toks testas yra pakankamas¹¹⁹.

Komercinės paslaptis priskyrus intelektinės nuosavybės objektams yra taikomas griežtesnis, nors ir palankesnis *Microsoft*, atsisakymo licencijuoti intelektinę nuosavybę testas, kuris atsirado *Magill* ir *IMS Health* bylose¹²⁰. Teismo nuomone, norint nustatyti, ar atsisakymas suteikti licenciją į intelektinės nuosavybės objektus yra piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi, reikia įvertinti, ar:

1. atsisakymas susijęs su tokiais prekėmis ar paslaugomis, kurios yra būtinos vykdyti tam tikrą veiklą gretimoje rinkoje;
2. šis atsisakymas gali pašalinti visą veiksmingą konkurenciją šioje gretimoje rinkoje;
3. atsisakymas sudaro kliūtis naujam produktui, turinčiam potencialią vartotojų paklausą, atsirasti;

¹¹⁸ Europos Teisingumo Teismo 1998 m. lapkričio 26 d. sprendimas byloje *C-7/97, Oscar Bronner GmbH & Co. KG v Mediaprint Zeitungs* (1998), ECR I-07791, 41 punktas.

¹¹⁹ LÉVÊQUE, F. *Innovation, leveraging and essential facilities: Interoperability licensing in the EU Microsoft case*. In *World Competition* [interaktyvus]. 2005, nr. 28 (1) [žiūrėta 2011-03-09], p. 71-91. Prieiga per internetą < <http://www.fir.unisg.ch> >.

¹²⁰ Atsisakymo licencijuoti testas: 1) atsisakymas trukdo atsirasti naujam produktui, kuris yra reikalingas vartotojams; 2) atsisakymas nėra objektyviai pateisinamas; 3) eliminuojama konkurencija antrinėje rinkoje.

4. toks atsisakymas yra objektyviai pateisinamas.

Nenustačius vieno iš nurodytų elementų, Teismas *Microsoft* byloje turėtų vertinti Komisijos nurodytas ypatingąsias aplinkybes¹²¹. Pirmą požymį, kurį, anot Komisijos, reikėtų vertinti, sudaro faktas, kad informacija, kurią Microsoft atsisako atskleisti, susijusi su suderinamumu programinės įrangos sektoriuje, kitaip sakant, su klausimu, kuriam Europos Sąjungos teisėje suteikiama ypatinga reikšmė. Antras požymis yra tai, kad Microsoft naudoja ypatingą rinkos galią, kurią ji turi asmeninių kompiuterių klientų operacinių sistemų rinkoje, tam, kad panaikintų konkurenciją gretimoje darbo grupės serverių operacinių sistemų rinkoje. Trečias požymis — aplinkybė, kad dėl nagrinėjamų veikslių buvo nutraukta ankstesnė atskleidimo politika. Iš esmės yra siekiama nustatyti, ar su suderinamumu susijusi informacija gali būti laikoma esminiu ištekliumi.

Įdomi yra Komisijos pozicija išreikšta, ne *Microsoft* byloje. Pati Komisija yra išreiškusi savo poziciją dėl esminių išteklių doktrinos taikymo intelektinės nuosavybės teisėms ir „sąsajos“ informacijai po *Microsoft* bylos pasirodymo 2005¹²² ir 2009¹²³ metais. Todėl Komisijos išreikšta nuomonė didele dalimi remiasi šiuo sprendimu ir suformuota praktika. Lyginant šiuos du dokumentus, pirmasis šiek tiek skiriasi nuo antrojo, vertinant atsisakymą licencijuoti intelektinės nuosavybės teises ir atsisakymą atskleisti „sąsajos“ informaciją. 2005 metų dokumente atsisakymas suteikti sąsajos informaciją yra vertintinas kaip specialus atvejis ir atskiriamas nuo atsisakymo licencijuoti intelektinės nuosavybės teises. Be to, manoma, kad dominuojančiam ūkio subjektui neatsiranda bendros pareigos užtikrinti apsigėrimą informacija su konkurentais¹²⁴. Ir tik tuo atveju, kai rinkos galia vienoje rinkoje pradeda daryti įtaką kitai rinkai dėl „svertų efekto“ (angl. – *leveraging*), atsisakant suteikti sąsajos informaciją, gali būti laikoma piktnaudžiavimu dominuojančia padėtimi. Komisijos nuomone, jeigu tokia informacija ir yra laikoma komercine paslaptimi, nėra tinkama tokiam atsisakymui suteikti informaciją taikyti tokius pat griežtus standartus¹²⁵. Tokiu teiginiu

¹²¹ *Microsoft corp. v. Commission* (2007), 336 punktas.

¹²² European Commission's discussion paper, *DG Competition Discussion Paper on the Application of Article 82 of the Treaty on the Exclusionary Abuses*. 2005 [žiūrėta 2011– 03– 03]. Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/competition/antitrust/art82/discpaper2005.pdf>>.

¹²³ 2009 m. vasario 24 d. Komisijos komunikatas *Komisijos — Igyvendinimo prioritetų taikant EB sutarties 82 straipsnį dominuojančių įmonių piktnaudžiavimui antikonkurenciniam elgesiui gairės*. OL, 2009 C 45/02;

¹²⁴ European Commission's discussion paper, *DG Competition Discussion Paper on the Application of Article 82 of the Treaty on the Exclusionary Abuses*. 2005 [žiūrėta 2011– 03– 03]. Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/competition/antitrust/art82/discpaper2005.pdf>>, 241 punktas.

¹²⁵ European Commission's discussion paper, *DG Competition Discussion Paper on the Application of Article 82 of the Treaty on the Exclusionary Abuses*. 2005 [žiūrėta 2011– 03– 03]. Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/competition/antitrust/art82/discpaper2005.pdf>>, 242 punktas.

Komisija nurodė, kad intelektinės nuosavybės objektus reikia saugoti labiau nei komercines paslaptis.

2009 metų komunikate Komisija pabrėžė, kad intelektinės nuosavybės teisių licencijavimas ir atsisakymas suteikti informaciją apie sąsajas priskiriama vienai visumai. Šiuo atveju atsisakymas suteikti informaciją apie sąsajas yra laikoma atsisakymo licencijuoti intelektinės nuosavybės teises vienu iš pasireiškimo galimų variantų¹²⁶. Kadangi remiamasi pozicija, kad atsisakymas tiekti gali būti įvairių formų.

Todėl, atsižvelgus į Europos Teisingumo teismo išaiškinimus ir Europos Komisijos poziciją, darytina išvada, kad atsisakymas atskleisti komercines paslaptis patenka į esminių išteklių doktrinos taikymo sritį. Programinės įrangos, o ir apskritai visa informacinių technologijų rinka reikalauja ypatingo dėmesio ir susirūpinimo. Ši rinka pasižymi stipriu vartotojų vertimo (angl. – *lock-in*) ir tinklo efektu. Dėl vertimo efekto vis daugiau vartotojų yra priversti rinktis homogenišką produktą darbo serverių operacinių sistemų rinkoje. Tokia atsisakymo tiekti sukeliama pasekmė, kaip vartotojų pasirinkimo mažinimas ir jų vertimas rinktis homogenišką produktą, yra nesuderinama su konkurencijos taisyklėmis¹²⁷. Tinklo efektas pasireiškia didelės rinkos dalies užėmimu ir vartotojo noro būti tokiu kaip visi formavimas. Todėl dominuojančiam ūkio subjektui darosi patogiu gaminti vienas kitą papildančius ir suderintus produktus. Dėl tinklo efekto Microsoft turima sąsajos informacija *de facto* tapo rinkos standartu. Tokiu atveju yra abejotinas neigiamas poveikis investicijoms. Pati Microsoft dėl savo dominuojančios padėties, vertimo ir tinklo efektų gali būti suinteresuota mažinti investicijas į naujovių diegimą dėl didelio pelno stabilumo. Tuo tarpu pareiga suteikti informaciją galėtų pasireikšti teigiamu efektu investicijoms, nes Microsoft konkurentams būtų suteikta galimybė konkuruoti ir skatintų jų investicijas. Tuo pačiu yra pažeidžiami vartotojų interesai, nes dėl Microsoft veiksmų yra apribojamas pasirinkimas. Žala vartotojams gali būti ne tik tiesioginė, bet ir netiesioginė, pažeidžiant veiksmingos konkurencijos struktūrą.

Teismas išnagrinėjęs visas aplinkybes nustatė, kad Microsoft atsisakymas suteikti sąsajos informaciją neleidžia konkurentams kurti naujų produktų suderinamų su Microsoft operacinėmis sistemomis. Toks atsisakymas kelia konkurencijos panaikinimo riziką darbo

¹²⁶ 2009 m. vasario 24 d. Komisijos komunikatas *Komisijos — Igyvendinimo prioritetų taikant EB sutarties 82 straipsnį dominuojančių įmonių piktnaudžiaujamam antikonkurenciniam elgesiui gairės*. OL, 2009 C 45/02, 78.

¹²⁷ ANDERMAN, S. *Does the Microsoft Case offer a New Paradigm for the 'Exceptional Circumstances' Test and Compulsory Copyright Licenses under EC Competition Law?* In *The Competition Law Review* [interaktyvus]. 2004 gruodis [žiūrėta 2011-03-05]. Prieiga per internetą: <www.clasf.org> .

grupių serverių operacinių sistemų rinkoje. Vartojai yra priversti rinktis homogenišką Windows sprendimą. Vartotojai neturi galimybės gauti naudos iš Microsoft konkurentų produktų, kurie veiktų suderinti su sistema. Tuo pat metu dėl vertimo efekto yra trukdoma konkurentams sėkmingai įeiti į rinką ir siekti didinti investicijas į naujovių diegimą.

Komisijai rėmėsi prielaida, jog įmanoma, kad atsisakymas suteikti su suderinamumu susijusią informaciją yra ne paprastas atsisakymas tiekti konkrečiai veiklai vykdyti reikalingą produktą ar paslaugą, bet atsisakymas suteikti trečiajai šaliai su intelektinės nuosavybės teisėmis susijusią licenciją. Akivaizdu, kad toks Pirmosios instancijos teismo sprendimas *Microsoft* byloje susilaukė skirtingo vertinimo ir nuomonių. Tačiau yra labai mažai mokslinės literatūros, kuri gilintųsi į vieną ypatingą šios bylos aplinkybę, komercinių paslapčių atskleidimą ir jų licencijavimą. Ši aplinkybė skiria šią bylą nuo prieš tai buvusios teismų praktikos *Magill*, *IMS Health* ir kitose bylose.

4.6. Esminių išteklių doktrinos taikymas komercinėms paslaptims

Pirmos Instancijos Teismas pažymėjo, kad nėra jokios rimtos priežasties, kodėl komercinės paslaptys turėtų būti traktuojamos skirtingai nuo intelektinės nuosavybės teisių taikant esminių išteklių doktriną. Taigi atsisakymas suteikti su suderinamumu susijusią informaciją gali patekti į esminių išteklių doktrinos taikymo sritį. Tačiau kyla probleminis klausimas, ar tikrai esminių išteklių doktrina turėtų būti taikoma komercinėms paslaptims be jokių išimčių. Iki *Microsoft* bylos esminių išteklių doktrina buvo taikoma intelektinės nuosavybės objektams, bet ne komercinėms paslaptims, kurios yra susijusios su intelektinės nuosavybės objektais.

Kaip jau aptarta šiame darbe, intelektine nuosavybe laikoma visa tai, kas yra sukuriama intelektinės veiklos ar su ja susijusios veiklos¹²⁸. Tačiau ne visi išradimai ir informacija, susijusi su intelektinės nuosavybės objektais, gali būti saugomi kaip intelektinės nuosavybės objektai. Komercinės paslaptys dažniausiai saugo tokius objektus, kurie yra laikomi paslapyje. Sudėtingas komercinių paslapčių atribojimas nuo intelektinės nuosavybės objektų leidžia prie komercinių paslapčių priskirti žymiai įvairesnę informaciją, kuri atitinka nacionalinės teisės aktų ir tarptautinių sutarčių keliamus reikalavimus. Nors nereikėtų pamiršti, kad komercinėms paslaptims suteikiama apsauga yra žymiai silpnesnė negu ta, kuri

¹²⁸ MIZARAS, V. *Autorių teisė*: monografija. Vilnius: Justitia, 2008, I t., p. 31.

yra suteikiama intelektinės nuosavybės objektams ir remiasi komercinių paslapčių slaptu pobūdžiu. Vis dėlto tiek intelektinės nuosavybės teisės, tiek komercinės paslaptys turi panašų tikslą skatinti investicijas ir pažangą.

Buvo minėta, kad autorių teisės (pvz. *Magill* byla) objektai gali būti laikomi esminiu ištekliumi ir į šį išteklių priverstinė licencija. Taip pat *Microsoft* byloje buvo laikomasi pozicijos, kad ir slaptai su suderinamumu susijusiai informacijai gali būti taikoma ši doktrina. Vis dėlto ankstesnė teismų praktika parodo, kad toks esminių išteklių doktrinos taikymas visoms komercinėms paslaptims dažniau yra išimtinis atvejis. Reikėtų atsargiai aiškinti teismų praktiką ir ją interpretuoti lyginant autorių teises su visomis intelektinės nuosavybės teisėmis bei slaptą sąsajos informaciją lyginant su apskritai visomis komercinėmis paslaptimis.

Būtina atsižvelgti į aplinkybes *Microsoft* bylą skiriančias nuo kitų anksčiau buvusių bylų susijusių su intelektinės nuosavybės teisių licencijavimu. Šios aplinkybės parodo, kad buvo atsižvelgiama ne vien tik į komercinių paslapčių esmę, bet ir į kitus aspektus. Dėl stipraus tinklo efekto rinkoje, beveik monopolisto Microsoft operacinės sistemos tapo *de facto* rinkos standartu. Produktai pasrovinėje rinkoje turėjo funkcionuoti su standartizuotu produktu, Microsoft operacinėmis sistemomis, nes antraip šiems produktai nesulauktų vartotojų paklausos. *IMS Health* ir *Microsoft* bylos turi šiokių tokių panašumų todėl, kad prieiga prie intelektinės nuosavybės teisių ir komercinių paslapčių konkurentams buvo reikalinga užtikrinti suderinamumą tarp produktų esančių rinkoje, kurie atitinka tam tikrą dominuojančio ūkio subjekto sukurtą standartą. Panašiai *IMS Health* byloje, informacija buvo reikalinga ne dėl jos originalumo ir dėl to atsirandančios vertės, o dėl jos tiesioginio ryšio su standartizuota „plytų“ struktūra. Todėl galima suprasti Europos Teisingumo Teismo ir Europos Komisijos poziciją specifinėse piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi bylose, kuomet didesnis dėmesys kreipiamas siekiamais tikslams, t.y. siekiui išlaikyti veiksmingą konkurenciją ir užtikrinti investicijų grąžą. Su suderinamumu susijusi informacija nebuvo galutinis produktas, o tik išvestinis iš pagrindinio patentuoto išradimo, į kurį dominuojantis ūkio subjektas būtų daug investavęs ir turėtų tikslą platinti jį savo klientams. Tokiu atveju neverta tikėtis investicijų grąžos naudojant suderinamumo informaciją, kai investicijų grąža turėtų būti suteikiama patentuoto išradimo. Teismas išvelgė pavojų, kad tokiu Microsoft elgesiu, nesuteikiant prieigos prie informacijos, kuri buvo gyvybiškai svarbi konkurentams išsilaikyti rinkoje, buvo siekiama rezervuoti pasrovines rinkas tik *Microsoft*, prisidengiant investicijų grąžos argumentu.

Atsižvelgiant į *Microsoft* byloje išsakytus Komisijos ir Europos Teisingumo Teismo argumentus, galima daryti išvadą, kad komercinės paslaptys, kurias galima laikyti esmine priemone konkurentams konkuruoti pasrovinėje rinkoje, turėtų būti suteiktos konkurentams, norintiems veikti toje pasrovinėje rinkoje, jeigu:

1. savininkas, valdantis standartizuotą turtą, priešsrovinėje rinkoje turi didelę jos dalį ir
2. informacija yra vertinga dėl jos reikšmės veikiant pasrovinėje rinkoje, o ne dėl jos originalumo ir išradimo aukšto lygio;
3. savininkas valdo standartizuotą turtą (kaip pavyzdžiui kompiuterines programas), tuo pačiu ir su šiuo turtu susijusias komercines paslaptis;
4. standartizuoto turto savininkas siekia tapti vertikaliai integruotu pasrovinėje rinkoje.

Esminių išteklių doktrina galėtų ir turėtų būti taikoma komercinėms paslaptims, jeigu būtų išpildomos visos nurodytos sąlygos.

Taikant šias sąlygas, ūkio subjektas patiria vienokią ar kitokią žalą. Jeigu ūkio subjektas turi atskleisti komercines paslaptis visiems savo konkurentams, reali tokios pareigos pasekmė bus informacijos viešumas. Komercinių paslapčių vertės buvimas dėl jų slaptumo, automatiškai sumažins arba visiškai atims jų vertę ir bet koki pranašumą prieš konkurentus. Nelaikytinas teisingu Pirmos instancijos teismo teiginys, kad komercinių paslapčių atskleidimas yra mažiau žalingas lyginant su patentų pažeidimu. Galima daryti išvadą, kad pareiga suteikti privalomą licenciją intelektinės nuosavybės objektams yra mažiau žalingas ūkio subjektui negu pareiga licencijuoti komercines paslaptis dėl išviešinimo pasekmių.

Jeigu informacija nėra saugoma kaip intelektinės nuosavybės objektas, tokiu atveju paprastas įpareigojimas atskleisti informaciją suteikiant licenciją, suderintas su konfidencialumo pareiga, būtų pakankama priemonė reguliuoti konkurenciją tuo pačiu nepažeidžiant pusiausvyros tarp investicijų grąžos ir veiksmingos konkurencijos.

Nagrinėjant komercinių paslapčių santykį su intelektinės nuosavybės objektais ankstesniame šio darbo skyriuje, buvo prieita išvada, kad komercinės paslaptys dažniausiai būna susijusios su intelektinės nuosavybės objektais ir tik kai kurios valstybės, kaip JAV, pripažįsta, kad tai yra intelektinė nuosavybė. Todėl teisingiau būtų pripažinti, kad Pirmos instancijos teismas neturėjo griežtai sutapatinti komercinių paslapčių su intelektinės nuosavybės objektais. Teismui derėjo taikyti esminių išteklių doktriną šiek tiek griežčiau ir

siauriau, atsižvelgiant į komercinių paslapčių bruožus, privalomos licencijos poveikį naujovių diegimui taip pat atsižvelgiant į visuomenę gerovę. Esminių išteklių doktrina turėtų būti taikoma komercinėms paslaptims dėl dviejų priežasčių. Pirma, pripažinus, kad komunikacijų protokolai ir specifikacijos, t.y. su suderinamumu susijusi informacija, patenka į intelektinės nuosavybės teisių sritį, tai negalėtų būti objektyviu pateisinimu licencijos nesuteikimui. Antraip, intelektinės nuosavybės teisės negalėtų būti pripažįstamos esminiu ištekliu ir ypatingais atvejais suteikiama licencija į jas. Tik dėl viešo intereso, veiksmingos konkurencijos užtikrinimo ir apsaugos leidžiama kėsintis į intelektinės nuosavybės objektų savininkų turimas išimtinės teises. Antra, netaikant esminių išteklių doktrinos komercinėms paslaptims atsirastų tarpė piktnaudžiavimui. Ūkio subjektai galėtų lengvai savo turimus pramoninės nuosavybės teisės objektus apibrėžti kaip komercines paslaptis, su niekuo jomis nesidalinti ir taip tęsti savo grobuonišką elgesį.

Nors ūkio subjektai ir pasirenka saugoti savo turimą vertingą informaciją kaip komercines paslaptis neribotą laikotarpį, pasirodo, kad Komisija turi visišką laisvę peržiūrėti šį bendrovės sprendimą. Tai gali sumažinti komercinių paslapčių suteikiamos apsaugos patrauklumą ir efektyvumą. Netgi nustačius, kad ūkio subjektas piktnaudžiauja dominuojančia padėtimi, jis vis tiek turi teisę įgyvendinti turimas teises į komercines paslaptis. Dėl komercinių paslapčių ypatybių, jos negali būti įgyvendinamos būdu, visiškai panaikinančiu jų apsaugą. Tai reiškia, kad ūkio subjektas negali būti įpareigojamas pavišinti komercines paslaptis.

Sudėtinga iš šio vieno teismo sprendimo *Microsoft* byloje, susijusio su komercinėmis paslaptimis ir priimto esant tam tikroms ypatingoms aplinkybėms, daryti išvadą, kad esminių išteklių doktrina turėtų būti taikoma apskritai visoms komercinėms paslaptims visais atvejais. Daug logiškiau, jeigu esminių išteklių doktrina komercinėms paslaptims turėtų būti taikoma tik išimtinėmis aplinkybėmis. Reikėtų atkreipti dėmesį, kad su suderinamumu susijusi informacija, laikoma komercine paslaptimi, yra specifinė komercinių paslapčių rūšis. Europos Sąjungos teisė pripažįsta, kad dėl savo specifiškumo, atsisakymas pateikti šią informaciją gali būti laikoma piktnaudžiavimu dominuojančia padėtimi. Vis dėlto, esminių išteklių doktrinos taikymas neturėtų įsiskverbti į saugomų komercinių paslapčių turinį, o būti taikomas tiek, kiek reikalinga užkirsti kelią pažeidimo pagal SESV 102 str. padarymui.

Išvados

1. Komerinės paslaptys yra identifikuojamos pagal LR civiliniame kodekse, TRIPS sutartyje ir teismų praktikoje numatytus kriterijus. Nors pati samprata ir informacijos priskyrimo prie komercinių paslapčių praktika gali skirtis, tačiau pastebėtina, kad yra taikomi tie patys vyraujantys kriterijai. Vienas svarbiausių kriterijų identifikuojant komercines paslaptis yra jų slaptumas, kurio išlaikymui ūkio subjektas deda protingumo standartą atitinkančias pastangas. Komerinė vertė kyla dėl tokios informacijos slaptumo, tačiau nebūtinai turi būti slaptumo priežastis. Komerinėmis paslaptimis gali būti labai plataus turinio informacija, tačiau kiekvienu individualiu atveju, ar informacija sudaro komercines paslaptis, turi būti vertinama remiantis joms keliamais kriterijais.
2. Nėra vieningo požiūrio, ar komercinės paslaptys yra laikomos intelektinės nuosavybės objektais. Antai, JAV komercinės paslaptys yra pripažįstamos netradiciniu intelektinės nuosavybės objektu, kai tuo tarpu Europoje yra vengiama tokios pozicijos. Tiek Lietuvoje, tiek Europoje labiau yra linkstama prie tradicinio požiūrio į intelektinės nuosavybės objektus, komercines paslaptis priskiriant prie civilinių, prievolinių teisės objektų. Atsižvelgiant į jų santykį su išradimais, patentais, autorių teise, matyti, kad komercinės paslaptys neretai būna susijusios su intelektinės nuosavybės teisės saugomu objektu. Tačiau išimtinių teisių nebuvimas, atsiradimo pagrindai ir saugomos informacijos pobūdis, nereikalaujant originalumo ir naujumo, rodo komercinių paslapčių ir intelektinės nuosavybės objektų atskirumą.
3. Komerinės paslaptys jų savininkui suteikia faktinį, o ne teisinį monopolį. Kol komercinės paslaptys išlaikomos paslapyje, jų apsauga neturėtų būti ribojama. Tačiau galimybės paslapyje laikyti informaciją yra ribojamos konkurencijos teisės. Jeigu dominuojančio ūkio subjekto veiksmai su komercinėmis paslaptimis padeda jam nesažiningai konkuruoti, tai gali būti piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi pagrindas, draudžiamas pagal Europos Sąjungos konkurencijos teisę. Piktnaudžiauti dominuojančia padėtimi galima ne vien atsisakant suteikti intelektinės nuosavybės objektus, bet ir komercines paslaptis.
4. Sudėtingas esminių išteklių doktrinos taikymas komercinėms paslaptims. Nederėtų laikyti teisingu komercinių paslapčių ir intelektinės nuosavybės objektų sutapatinimo vertinant ūkio subjekto atsisakymą licencijuoti turimą esminį išteklių. Tačiau pačios

esminių išteklių doktrinos taikymas komercinėms paslaptims yra pateisinama Pirmos instancijos teismo pozicija. Tik testas, kuriuo vadovaujantis būtų vertinamas antikonkurencinio pobūdžio elgesys, turėtų skirtis nuo taikomo vertinant intelektinės nuosavybės objektus. Manytina, kad esminių išteklių doktrina turėtų būti taikoma komercinėms paslaptims, kurios yra esminis išteklius konkurentams siekiant gaminti produktus, suderinamus su standartizuotu produktu pasrovinėje rinkoje. Taikant šią doktriną komercinės paslapties vertė turi kilti dėl to išteklių svarbos, o ne iš jo naujumo ir originalumo; standartizuoto produkto savininkas turi būti ir komercinės paslapties savininkas; savininkui priklauso didelė dalis priešrovinės rinkos; ir komercinių paslapčių savininkas siekia būti vertikaliai integruotas pasrovinėje rinkoje. Konkurencijos teisės taisyklių taikymas negali uždrausti komercinių paslapčių savininkui įgyvendinti jo turimų teisių į komercines paslaptis. Taip pat savininkas neturėtų būti įpareigojamas įgyvendinti teises tokiu būdu, kuris apskritai panaikintų komercines paslaptis.

Literatūros sąrašas

Teisės norminiai aktai:

1. 1883 m. Paryžiaus konvencija dėl pramoninės nuosavybės saugojimo. Valstybės žinios, 1996, Nr. 75–1796;
2. 1994 m. Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartis. 1C Priedas. Valstybės žinios, 2001, Nr. 46–1620;
3. Europos patentų konvencija, Valstybės žinios, 2004. Nr. 147–5326;
4. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2000, Nr. 74–2262;
5. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2002, Nr. 64–2569;
6. Lietuvos Respublikos patentų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 1994, Nr. 8–120;
7. Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas. Valstybės žinios, 1996, Nr. 71–1706. Nauja įstatymo redakcija nuo 2006 m. rugsėjo 1 d. (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2006, Nr. 82– 3254;
8. Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių ir institucijų įstatymas. Valstybės žinios, 2000, Nr. 10–236. Nauja įstatymo redakcija nuo 2005 m. lapkričio 26 d. (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2005, Nr. 139– 5008;
9. Lietuvos Respublikos įmonių atskaitomybės įstatymas. Valstybės žinios, 2001, Nr. 99–3516. Nauja įstatymo redakcija nuo 2008 m. rugsėjo 1 d. (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, Nr. 79– 3099;
10. Lietuvos Respublikos energetikos įstatymas. Valstybės žinios, 2002, Nr. 56– 2224. Nauja įstatymo redakcija nuo 2004 m. liepos 10 d. (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2004, Nr. 107– 3964;
11. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas. Valstybės žinios, 2000, Nr. 64 – 1914. Nauja įstatymo redakcija nuo 2004 m. sausio 1 d. (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2003, Nr. 123–5574;
12. Lietuvos Respublikos bankų įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2004, Nr. 54–1832;

13. Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 1999, Nr. 30–856;
14. Europos Bendrijos Steigimo Sutartis. OL, 2002 C 325/167. Valstybės žinios, 2004, Nr. 2–2;
15. 2010 m. kovo 30 d. Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo. OL, 2010 C 83/47;
16. 2004 m. balandžio 7 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 772/2004 dėl Sutarties 81 straipsnio 3 dalies taikymo technologijų perdavimo susitarimų kategorijoms, OL, 2004 L 123, p.11–17;
17. 2009 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/24/EB dėl kompiuterių programų teisinės apsaugos. OL, 2009 L 111, p. 16;
18. 1989 m. kovo 3 d. Komisijos sprendimas 89/196/EEB nustatantis išsamias profesinę ar verslo paslaptį sudarančių dokumentų išslaptinimo taisykles, OL, 1989 L 73 , p. 52;
19. 1970 m. Jungtinių Amerikos Valstijų vieningas komercinių paslapčių aktas (Uniform Trade Secret Act). [Žiūrėta 2010–12–01]. Prieiga per internetą: <<http://euro.ecom.cmu.edu>>.

Specialioji literatūra:

1. ANTANAITIENĖ, M. V.; NAUJOKAS, R. *Praktinis įvadas į intelektinę nuosavybę*. Vilnius: Lietuvos technikos biblioteka, 2004;
2. BAINBRIDGE, D. I. *Intellectual property*. 7th ed. Harlow: Pearson Longman, 2009;
3. BIRŠTONAS R. et al. *Intelektinės nuosavybės teisė*. Vilnius: Registrų centras, 2010;
4. CORREA, C. M. *Trade Related Aspects to Intellectual Property Rights (a Commentary on TRIPS agreement)*. USA: Oxford University Press, 2007;
5. CORNISH, W.; LLEWELYN, D. *Intellectual Property: Patents, Copyrights, Trade Marks and Allied Rights*. 6th ed. London: Sweet & Maxwell, 2007;
6. CURZON, L. B. *Dictionary of Law*. 6th ed. London: Longman, 2002;

7. GERVAIS, D. *The TRIPS Agreement: Drafting History and Analysis*. 2nd ed. London: Sweet & Maxwell, 2003;
8. GOLDCHEIDER, R. *Licensing Best Practices. The Lesi Guide to Strategic Issues and Contemporary Realities*. New York: John Wiley & Sons, Inc, 2002;
9. HOVENKAMP, H. *IP and Antitrust, an Analysis of Antitrust Principles Applied to Intellectual Property Law*. USA: Aspen Publishers, 2002;
10. JAKUTAVIČIUS M. *Tarptautinės nesąžiningos konkurencijos vienodinimas*. Teisė, 2008, nr. 67;
11. JONES, A.; SUFRIN, B. *EC Competition Law: Texts, Cases and Materials*. 3rd ed. Oxford: Oxford University Press, 2007;
12. LANDES, W. M.; POSNER, R. A. *The Economic Structure of Intellectual Property Law*. London: Harward University Press, 2003;
13. O'DONOGHUE, R.; PADILLA, A. J. *The Law and Economics of Article 82 EC*. Oxford and Portland: Hart Publishing, 2006;
14. MATKEVIČIUS, A. *Bendrovės komercinių paslapčių apsauga*. Daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, Vilnius, 2008;
15. MEGANTZ, R. C. *Technology Management. Developing and Implementing Effective Licencing Programs*. USA: John Wiley & Sons, Inc. 2002;
16. MERGES, R.P.; MENELL, P. S.; LEMLEY, M.A. *Intellectual Property in the New Technological Age*. 2nd ed. USA: Aspen Publishers Inc., 2000;
17. MIKELĖNAS V.; VILEITA A.; TAMINSKAS A. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia, 2001;
18. MIZARAS V. *Autorių teisė: monografija*. Vilnius: Justitia, 2008, I t;
19. PRANCKEVIČIUS A.; JANUŠAUSKAITĖ K. *Bendrovės komercinių paslapčių apsauga*. 2003;
20. SURBLYTĖ. G. *Atsakomybė už neteisėtą komercinės paslapties atskleidimą, įgijimą ir jos naudojimą*. Vilnius: Justitia, 2008, nr. 3(69), p. 41–52;
21. TURNER, C.; HODGE, S. *Unlocking Torts*. 2nd ed. United Kingdom: Hodder Arnold, 2007;
22. WHISH, R. *Competition law*. 6th ed. Oxford: Oxford University Press, 2009.

Elektroniniai dokumentai:

1. ANDERMAN S. *Does the Microsoft Case offer a New Paradigm for the 'Exceptional Circumstances' Test and Compulsory Copyright Licenses under EC Competition Law?* In *The Competition Law Review* [interaktyvus]. 2004 gruodis [žiūrėta 2011-03-05]. Prieiga per internetą: <www.clasf.org>;
2. BENJAMIN, V. O. *The Application of EC Competition Law and the European Convention on Human Rights*. In *Competition Law Review* [interaktyvus]. 2006, nr. 27(12) [žiūrėta 2010-11-20], p. 693-699. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>>;
3. FRIEDMAN. D.; LANDES. W.; POSNER. R. *Some Economics of Trade Secret Law*. In *Journal of Economic Perspectives* [interaktyvus]. 1991, nr. 5 [žiūrėta 2011-02-17], p. 61-72. Prieiga per internetą: <http://www.daviddfriedman.com/Academic/Trade_Secrets/Trade_Secrets.html>;
4. HOWARTH D. *"Windows has performed an illegal operation": the Court of First Instance's judgement in Microsoft v Commission*. In *European Competition Law Review* [interaktyvus]. 2008, nr. 29(2) [žiūrėta 2011-03-05], p. 117-134. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>>;
5. HULL J. *Trade Secret Licensing: the Art of the Possible*. In *Journal of Intellectual Property Law & Practice* [interaktyvus]. 2009, nr. 4 [žiūrėta 2011-02-15]. Prieiga per internetą: <<http://www.oxfordjournals.org>>;
6. JAGER, M. V. *The Historical Development of Trade Secret Concepts*. In *Trade Secret Law* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2010-10-20]. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>>;
7. JAGER, M. V. *Trade Secret Law* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>>;
8. JORDA, K., RINES, D., GERMESHAUSEN, K. *Trade Secrets and Trade Secret Licensing*. In *ipHandbook of Best Practices* [interaktyvus]. 2007 [žiūrėta 2010-10-19]. Prieiga per internetą: <<http://www.iphandbook.org/>>;
9. LÉVÊQUE F. *Innovation, leveraging and essential facilities: Interoperability licensing in the EU Microsoft case*. In *World Competition* [interaktyvus]. 2005, nr. 28 (1) [žiūrėta 2011-03-09], p. 71-91. Prieiga per internetą <<http://www.fir.unisg.ch>>;

10. PADILLE TORRES, P. A. *Overview of International Trade Secret Protection*. In National Law Center for Inter American Free Trade [interaktyvus]. 2001, [žiūrėta 2010–11–10], p. 133. Prieiga per internetą: <<http://www.natlaw.com/pubs/spmxip14.htm>>;
11. PESKIN, L. A. *Trade Secrets: Intellectual Piracy and the Origins of American Industrial Power*. In The Journal of American History [interaktyvus]. 2005, nr. 92 (1) [žiūrėta 2011–02–15]. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>>;
12. STRAETEMANS A. *The EU Microsoft Case – Not as Soft a Case*. In jura falconis [interaktyvus]. Jg 44, 2007–2008, nr. 4 [žiūrėta 2011–03–06] p. 563–586. Prieiga per internetą: <<http://www.law.kuleuven.be>>;
13. TOTH A. *Protection of investments in European abuse of dominance cases*. In European Competition Law Review [interaktyvus]. 2008, nr. 29(12) [žiūrėta 2011–03–06], p. 710–716. Prieiga per internetą: <<http://www.westlaw.com>>;
14. WIPO Intellectual Property Handbook: Policy, Law and Use [interaktyvus]. Nr. 489 (E), 2nd ed., 2004. [Žiūrėta 2011–02–15]. Prieiga per internetą: <<http://www.wipo.int>>;
15. WIPO IP Panorama 04: Trade secrets. Learning points [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.wipo.int/sme/en/multimedia/>> [žiūrėta 2010–12–01].

Praktinė medžiaga:

Europos Sąjungos Teismų praktika:

1. Europos Teisingumo Teismo 1973 m. kovo 14 d. sprendimas byloje 6 ir 7/73 R *Istituto Chemioterapico Italiano S.p.A. and Commercial Solvents Corporation v. Commission of the European Communities* (1974), ECR 223;
2. Europos Teisingumo Teismo 1995 m. balandžio 6 d. sprendimas sujungtose bylose C–241/91 P ir C–242/91 P *Radio Telefis Eireann (RTE) and Independent Television Publications Ltd (ITP) v. Commission of the European Communities* (1995), ECR I–00743;
3. Europos Teisingumo Teismo 1998 m. lapkričio 26 d. sprendimas byloje C–7/97, *Oscar Bronner v. Mediaprint*, [1998], ECR I–07791;

4. Europos Teisingumo Teismo 2004 m. balandžio 29 d. sprendimas byloje C–418/01 *IMS Health v. NDC Health (2004)*, ECR I–5039;
5. Europos Teisingumo teismo 2005 m. gruodžio 6 d. sprendimas sujungtoje byloje C–453/03, C–11/04, C–12/04 and C–194/04, *ABNA Ltd and Others v. Secretary of State for Health and Others (2005)*, ECR I–10423;
6. Europos Bendrijų Pirmos instancijos teismo 2006 m. gegužės 30 d. sprendimas byloje T–198/03 *Bankas Austria Creditanstalt v. Komisija (2006)*, ECR II–01429;
7. Europos Bendrijų Pirmos instancijos teismo 2006 m. birželio 21 d. sprendimas byloje T–47/02, *Manfred Danzer and Hannelore Danzer v. Council of the European Union*, ECR II–01779;
8. Europos Bendrijų Pirmos instancijos teismo 2007 m. rugsėjo 17 d. sprendimas byloje T–201/04 *Microsoft corp. v. Commission (2007)*, ECR II–3601;
9. 1989 m. kovo 3 d. Europos Komisijos sprendimas 89/196/EEB nustatantis išsamias profesinę ar verslo paslaptį sudarančių dokumentų išslaptinimo taisyklės, OL, L 73 , 17.3.1989, p. 52;
10. 1977 m. gruodžio 8 d. Europos Komisijos sprendimas byloje *Hugin/Lipton (1978)*, OJ 22/23;
11. 2004 m. kovo 24 d. Europos Komisijos sprendimas *Microsoft* byloje COMP/C–3/37.792.

Lietuvos teismų praktika:

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. rugsėjo 20 d. nutartis civilinėje byloje *G. Z. v. AB „Parex bankas”*, Nr. 3K–3–499/2006, kat. 15.3.2, 22.8;
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje *AB „Baldu rojus“ v. G. O.*, Nr. 3K–3–197/2007, kat. 22.8, 89;
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. spalio 31 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Prekybos marketingo paslaugos“ v. R. Č., UAB „Rinkodaros ir prekybos paslaugos“*, Nr. 3K–3–485/2007, kat. 44.5.2, 89;

4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje *L.D. v. UAB (duomenys neskelbtini)*, Nr. 3K–3–592/2008, kat. 15.1, 15.3.2, 15.4;
5. Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo 2007 sausio 24 d. nutartis byloje *Nacionalinė vandens, elektros ir šilumos vartotojų gynimo lyga v. Vilniaus miesto savivaldybė, UAB „Vilniaus energija“, AB „Vilniaus šilumos tinklai“*, Nr. A10–54/2007;
6. Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo 2008 m. birželio 27 d. nutartis byloje *UAB „Vilniaus energija“ v. Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija*, Nr. AS–39–363/2008;
7. Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo 2010 m. spalio 15 d. nutartis byloje *AB „Žia“ v Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos*, Nr. AS–63–584/2010;
8. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Baldu rojus“ v. G. O.*, Nr. 2A–166/2006;
9. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. vasario 2 d. nutartis civilinėje byloje *R.S. v. UAB „Itaina“*, Nr. 2A–57/2009;
10. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. gruodžio 15 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Ateities ekologija“ v. „Ekologijos vizija“, G. A.*, Nr. 2A–650/2006;
11. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Baldu rojus“ v. G. O.*, Nr. 2A–166/2006;
12. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. rugsėjo 28 d. sprendimas civilinėje byloje *S.K. v. UAB „Re Vera“*, Nr. 2A–748–302/2010.

Užsienio teismų praktika:

1. JAV teismų byla *Peabody v. Norfolk*, 98 Mass. 452. [Žiūrėta 2010–12–12]. Prieiga per internetą: <http://www.courts.state.ny.us/reporter/archives/tabor_hoffman.htm>;
2. JAV aukščiausiojo teismo 1984 m. byla *Ruckelshaus v. Monsanto Co.*, 467 U.S. 986, 1001–1004. [Žiūrėta 2011–02–22]. Prieiga per internetą: <http://scholar.google.com/scholar_case?case=4542458969053697124&hl=en&as_sdt=2&as_vis=1&oi=scholar>;

3. JAV teismo sprendimas 1917 m. byloje *Pont & Co v. Masland*. [Žiūrėta 2011–02–22]. Prieiga per internetą: <<http://supreme.justia.com/us/244/100/case.html>>;
4. Anglijos Teismo sprendimas byloje *Newberry v. James*, 35 Eng. Rep. 1011, 1013 (1817);
5. Anglijos Teismo sprendimas byloje *Vickey v. Welch*, 36 Mass. 523, 527 (1837).

Kita praktinė medžiaga:

1. European Commission's discussion paper, *DG Competition Discussion Paper on the Application of Article 82 of the Treaty on the Exclusionary Abuses*. 2005 [žiūrėta 2011–03–03]. Prieiga per internetą: <<http://ec.europa.eu/competition/antitrust/art82/discpaper2005.pdf>>;
2. 2009 m. vasario 24 d. Komisijos komunikatas *Komisijos — Įgyvendinimo prioritetų taikant EB sutarties 82 straipsnį dominuojančių įmonių piktnaudžiaujamam antikonkurenciniam elgesiui gairės*. . OL, 2009 C 45/02;
3. European Commission's *Guidelines on the application of Article 81 of the EC Treaty to technology transfer agreements*. OJ 2004 C 101/02;

Santrauka

Komercinės paslaptys, sparčiai besivystant naujoms technologijoms, globalėjant verslo santykiams ir vykstant darbuotojų judėjimui, tampa vis reikšmingesnės šiuolaikiniame pasaulyje. Neretai jos būna labai vertinga ūkio subjekto turto dalis, o kartais net ir vertingesnė už turimą nuosavybę. Vis dėlto yra pripažįstama, kad komercinių paslapčių apsauga yra silpnesnė už intelektinės nuosavybės objektų jau vien dėl to, kad į jas nesuteikiama išimtinės teisės.

Visų pirma darbe analizuojama komercinių paslapčių samprata ir komercinių paslapčių nustatymo kriterijai. Kad informacija būtų laikoma komercine paslaptimi, ji turi būti slapta, turėti komercinę vertę ir jos savininkai turi imtis priemonių apsaugoti šią informaciją. Nors komercinėms paslaptims suteikiama apsauga reguliuojama skirtingais teisės aktais priklausomai nuo valstybės, jų samprata skiriasi. Tačiau pastebima tendencija, kad komercinių paslapčių nustatymui yra taikomi tie patys kriterijai. Komercinių paslapčių sampratos ir kriterijų analizei pasitelkiama Lietuvos teismų praktika, teisės doktrina, ir, aiškinant tarptautines sutartis, suformuoti teiginiai.

Antra, šiame darbe nagrinėjama problema yra komercinių paslapčių ir intelektinės nuosavybės objektų santykis. Nagrinėjant šią problemą yra vertinami skirtingi požiūriai į komercines paslaptis ir esminiai požymiai jas skiriantys nuo intelektinės nuosavybės objektų.

Trečioji darbo nagrinėjama problema kyla dėl netikslaus ir aiškiai neapibrėžto komercinių paslapčių santykio su konkurencijos teise ir esminių išteklių doktrina. Šiame darbe nagrinėjama Europos Komisijos ir Europos Teisingumo Teismo pozicija *Microsoft* byloje. Dėmesys sutelkiamas į esminių išteklių doktrinos taikymo galimybę komercinėms paslaptims.

Summary

Executing the Right to Information Constituting Trade Secret: Aspects of Intellectual Property and Competition Law

Trade secrets are becoming more popular in nowadays business world because of the innovations, the movement of the workers and the globalisation of business relations. Frequently, it is the worth or even the worthiest part of the property of the undertaking. However, the protection of trade secrets is lower than protection of intellectual property assets. It can be concluded through the absence of exceptional rights to the assets, the secret nature and less possibilities of the enforcement.

First analysed issue in this master thesis is the concept of secrets and the criteria applied to introduce the information as a trade secret. In order to identify that information is deemed to be a trade secret, it shall be found that: 1. information is secret; 2. it has a commercial value and 3. the owner takes reasonable efforts to protect this asset. Although, different laws and practices establish the protection of trade secrets among different countries, there is a trend that these criteria are uniform. The sources to analyse the concept of trade secrets mostly are the decisions of the courts, the doctrine and the interpretation of international treaties.

The second issue is the relation between trade secrets and intellectual property assets. To go deeper to this issue there will be analysed different opinions towards trade secrets and the essential features distinguishing trade secrets from intellectual property assets.

The third issue arises because of the inaccurate and unclear definition between trade secrets and the competition law, especially the theory of essential facilities. In this master thesis it is analysed the decision of ECJ in *Microsoft* case. There is focussed on the application of essential facilities theory on trade secrets.